

YÖN

HAFTALIK GAZETE

FEYZİOĞLU YARGILANIYOR!

İlk bölümünü geçen sayımızda okuduğunuz İstanbul limanının millileştirilmesi hikâyesinin devamını bu sayımızda veriyorduk. Arabaşıkları tarafımızdan konan yazı, Türkiye'de devlet eliyle kapitalist yetiştirme çabasının ilgi çekici bir örneğini ortaya koyuyor.

Barış Dünyası

Türkiye'de kapitalizmin tarihi - İSTANBUL LİMANI NASIL MILLİLEŞTİ

AHMET HAMDİ BAŞAR

NIHAYET ŞİRKET KURULDU

Ticaret Vekili, İstanbul Liman işleri inhisarını, bizim kurduğumuz Bahri Muamelât Türk Anonim Şirketine verememişti. Bu işi kimse duymadan olup bittiye getireceğimizi umuyorduk. Oysa ki bizim müraaamızın hemen arkasından İstanbul Mavnacılar Cemiyeti de bir anonim şirket kurarak, inhisara talip olmuştu. Mavnacıların elinde kanunî inhisar yokken kurdukları Gedikten dolayı herkes el' aman demekteydi. Onlara inhisar verilmesi kediye peynir tulumu teslim etmek demekti. Aramızda şiddetli rekâbet oluyordu. Bu işin arkasını bırakmıyorduk. Koyduğumuz sermayeyi harcama pahasına sık sık Ankara'ya gidiyorduk. Mavnacılar Cemiyeti ve Şirketi Reisi Yakup Bey, işin sökmeyeceğini anlayınca, imtiyazı ortaklaşa almamız için bizimle anlaşmaya çalıştı. Biz de Vekâlet'te mavnacıların kurulacak yeni şirkete girmesini, fakat ortak olarak devlet kuruluşlarının da alınması fikrini savunduk. Sonunda Seyri Sefain İdaresi (Devlet Denizyollarının o zamanaki ismi), Sanayi ve Maadin Bankası (tek devlet bankası), Türkiye İş Bankası (henüz kuruluşu bir yıl olmamıştı) Mavnacılar şirketi ve Bahri Muamelât şirketi buna eşit hisse ile ortak olacakları bir şirkete İstanbul Liman İşleri inhisarının verilmesi hükümlerine uygun görüldü.

Şirketin adı: İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi, olmuştu. Sermayesi yalnız 500 bin lira. Her ortak teşekkül bu sermayeden 100'er bin lira taahhüt etmişti. Kuruluş 1925 senesi Ağustosunun başında tamamlandı. O zamanlar anonim şirketlerin taahhüt ettikleri sermaye için bir teminat göstermelerine lüzum yoktu. Ticaret Vekâletinde şirket statüsünü hazırlayarak altına beş kurucu adına imzalarımızı koyduk. Vekiller heyeti de imtiyaz mukavelenemesini ve şirket nizamnamesini hemen tasdik etmişti. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey (merhum) kurucuları 17 Ağustos'ta başkanlığında toplantıya çağırdı. Şirketin ilk İdare Meclisini kuruculara seçti. Yani hazırlanan listeye herkes «evet» diyerek oy verdi. Beş teşekkülden 15 kişi seçilmişti. Biz dört arkadaş İdare Meclisine girmiştik. Çünkü asıl idarenin bizim elimizde olmasını hükümet de istiyordu. Diğer ortaklar geri kalan 11 üyeliği aralarında paylaştılar. Daha doğrusu hükümetin istediği kimseler seçildi. Bu ilk İdare Meclisinde Saraçoğlu Şükrü, Doktor Fikret, Salih Bozok gibi kodaman mebuslar, İsmet Paşa'nın kayıracığı bir iki kimse, başka kayırlacaklar ve nihayet Seyri Sefain idaresi Umum Müdürü Sadullah ve Mavnacılar Şirketi Müdürü Yakup Beyler de vardı.

Ankara'da 17 Ağustos 1341 (1925) günü bu seçimi yaptıktan sonra İdare Meclisi üyelerine el yazımı ve (İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi Müessisler Heyeti Reisi Ticaret Vekili Ali Cenani) imzasıyla mektuplar yazıp yolladım. Kendimin yazdığı ve kendime yolladığım mektup şöyle idi:

Ankara, 17 Ağustos 1341, Bahri Muamelât Türk Anonim Şirketi Müessislerinden Ahmet Hamdi Beyefendiye, Efendim, «İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi'nin müessislerce intihabı lâzımgelen ilk Meclisi İdare Azalığına zatiâliileri de intihab olunduğunuz cihetle müessisler heyetinin 17 Ağustos 1341 tarihinde ita ettiği mukarrerat ve Şirketin nizamnamesi ile olbaptaki Mukavelenamesi dahilinde ifayı muamele olunması rica ve kıymetli hizmetlerinize intizarla beyanı tebrikât eyleriz, Efendim.

İstanbul Liman İşleri Türk Anonim Şirketi Müessisler Heyeti Reisi Ticaret Vekili Ali Cenani»

İSMET PAŞA İŞE KARIŞIYOR

Şirketin, hükümetle yaptığı imtiyaz mukavelenamesine göre, 1 Eylül 1925 tarihinden itibaren işe başlaması gerekiyordu. Daha doğrusu imtiyaz hakkı bu tarihten başlıyordu. Arada ancak 13 gün vardı. Arkadaşlarla beraber İstanbul'a döndük. Tabii ne yerimiz var, ne paramız var ve ne de en ufak bir teşkilâtımız... Seyri Sefain İdaresi Müdürü Sadullah Bey (merhum) ile tanıştım. Bir gün sonra İdare Meclisini Tophane'deki İdare binasında kendi odasında topladık. İdare Meclisi üyelik sıfatını baki kalmak üzere beni Umum Müdür tayin ettiler. Tabii müessislerce daha önce bu kararlaşılmıştı. Seyri Sefain İdaresinin Karaköy'de köprü başında (1957 imarında yıkılan) bir acenta binası vardı. Onu kiraladık.

İlk işimin başının üst katına boydan boya kocaman bir levha yaptırıp asmak oldu. Köprü'nün ortasından geçenlerin bile kolayca okuyabilecekleri bu levhada «İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi» yazılıydı. Çok iyi bir iş yaptığımı sanıyordum. Toyluğa bakın ki, bu levha benim ve şirketimin başına sayısız belâlar açtı. Herkesin gözü bize dikilmişti. Akıllı olsaydım kapıya bir küçük tabelâ bile asmazdım. Kırk yıllık Fransız Rıhtım Şirketi, dar bir sokaktaki binasında gizlenmiş, kimsenin gözüne çarpmadan çalışıp gitmişti. Liman Şirketinin kurulup işe başlamasından sonra haklı haksız, şikâyetler ayyuka çıkınca köprüden gelip geçen herkes bu koca tabelâda adımızı gördü ve bize lânet okudu. Basında her fenalıktan bizi sorumlu tutan yazılar çıkıyordu. Bir malın fiyatı mı yükseldi? Buna Liman Şirketi sebep olmuştu. Çünkü İstanbul limanında eşyanın ge-

miden karaya çıkması için yapılan masraf, Hamburg'tan İstanbul'a gelmesi için yapılan masraftan bile fazla idi. Vakıa sırası değil ama anlatayım: Biz işe başladıktan bir sene mi ne geçmişti, gazeteler hayat pahalılığına Liman Şirketi sebep oluyor diye ver yansın ediyorlardı. Yunus Nadi (merhum) Cumhuriyet gazetesindeki baş sütununda bize ateş püskürüyordu. Hamburg'tan İstanbul'a bir ton mal 10 liraya geliyor, İstanbul'da vapurdan depoya 15 liraya çıkıyordu. Başvekil İsmet Paşa'nın, bu yazılar üzerine beni hemen Ankara'ya çağırdığını, son derece hiddetle gazeteyi önüne fırlatarak:

«Buna ne cevap vereceksin?» diye benden cevap istediğini hiç unutmam. Paşa ile aramızda şu muhavere geçmişti:

«Bu rakam doğru değil Paşam.»

«Nasıl 15 lira değil mi?»

«Hayır Paşam, 15 lira değil, 17 lira.»

Şaşırdı. Bir bir masrafları sıralayarak anlattım. Hakikaten gemiden mağazaya kadar bir ton mala 17 lira masraf gidiyordu. 17 kat bunların içinde Liman Şirketinin payı yalnız 200 kuruştan ibaretti.

«Emrederseniz bunu da al mayalım, o zaman Yunus Nadi Beyin hesabı doğru olur.»

İsmet İnönü'nün Şirkete ve şahsıma karşı güven beslemesi bu konuşmadan sonra başladı. 1930'larda Gazi'nin teveccühünü kazanıp sofrada beni, değerim olmadığı halde methetmesi üzerine İnönü'nün O'na:

«Bu genç aleyhinde çok şikâyetler işitirdim. Her defasında çağırıp azarlamak ve işinden atmak istediğim halde gelir, önüne rakamlar koyar, beni ikna ederek giderdi» dediğini sofrada bulunan Refik (Koraltan) Beyle rahmetli Necmettin (Sadak) Beyden işitmişim. Paşa'nın sözünü ettiği olay bu olsa gerektir.

Ben koskoca tabelâyı asarak herkesin gözüne batmanın, Şirket ve şahsım aleyhinde yapılan hücumlarda önemlice bir etki yaptığını işler olup bittikten sonra anlamışım. Ama Basra çoktan harap olmuştu. Tabelâyı indirsem bile artık faydası yoktu. O binadan satın aldığımız Sirkeci'deki Liman Hanına taşınmaya kadar tabelâ asılı kaldı.

MİLLİLEŞTİRME ADI ALTINDA KOMİSYONCULUK

İstanbul Liman Şirketinin kanunî kuruluşu ne kadar kolay olmuştusa, fiilî kuruluşu da o derece güç ve çetin olmuştur. Karaköy'deki Seyri Sefain acenta binasını tutmuşuz, eşya lazım, kâğıt lazım, memur lazım, her şey lazım ama elde para yok. Kurucu beş teşekkül arasında Bahri Muamelât Şirketi ile İş Bankası taahhüt ettikleri sermayenin yüzde 10'u olan onar bin lirayı ödemişler, ne Mavnacılar Şirketinden ne de Seyri Sefain ile Sanayi ve Maadin Bankasından on para alamamışız. En azından 5 milyon lira ile dönebilecek bir iş için elimizde 20 bin liracık var. Bu para iki haftada tesis masrafları için harcandı. Ay sonunda memurlara maaş vereceğiz. Çok memurumuz yok, ama yine 3 - 4 bin lira lazım. İş Bankasında benim 12 bin lira kadar param var, oradan çekip harcıyorum. Satın aldığımız eşyanın bedellerini de çekle ödeyerek caka satıyorum. Eylülün birinci günü işe başlamışız, ama yalnız masraf ediyoruz, on para gelirimiz yok. Daha çok Emin Cester'in tanyıp tavsiye ettiği Suat Karaosman da benim muavinim olarak çalışıyor. Suat, Galata piyasasının kurdur. Bu işlere benden çok fazla aklı eriyor. Pardon yanlış söyledim, benim hiç aklım ermiyor, onun

az çok eriyor. Suat'le kara kara düşünüyoruz, nasıl, hangi taraftan işe başlayalım da, biraz para girsin kasamıza, masraflarımızı çıkaralım diye... Eylül'den itibaren inhisar hakkı bizim ama, hizmet görmeden haraç alamayız ya... Suat'ın ilk teklifi şu oldu:

«Hemen bir deniz motoriyeli bir otomobil alalım.»

«Delirdin mi Suat? Para nerede, hem ne yapacağız bunları? Bana para kazanmanın yolunu söyle...»

«Bunlarla kazanacağız. Deniz motoruna forsumuzu asacağız (Koyu mavi zemin üzerine beyaz bir tek yıldızdan ibaret Şirketin amblemini de yapmıştık.) Ben denizde dolaşıp ava çıkacağım ve herkese Liman Şirketinin varlığını göstereceğim. Sen de forsumuzun dalgalandığı otomobile binerek kendini göstereceksin. Herkes bizi güçlü, kuvvetli sanmalıdır ki para kazanalım.»

Pek kafam yatmadı, ama elden düşme bir tenezzüh motoru satın aldık, adını Liman koyduk. Bir de Ford otomobilimiz olmuştu. En kolay iş gemilere su vermektir, fakat bunun için elimizde layterler, tanklar olmalı, karada bunlara su verecek iskeleler ve ağızlar bulunmalıydı. O zaman gemilere suyu serbest olarak çalışan iki Rum bir Türk firması veriyordu. Türkün adı Nihat Beydi. Bunları çağırarak ve İnhisarın bize ait olduğunu anlatarak gemilerin değer bedelle satın alacağımızı, fakat bu oluncaya kadar şimdiden adımıza çalışmak üzere kendileriyle bir anlaşmaya varmayı düşündüğümüzü söyledik. Nihat Bey bütün işi üzerine almayı teklif etti ve fiyatı kırdı. Mukaveleyi onunla imzaladık ve gemilere su vererek ilk işe başladık.

Bu, son derece önemli bir başarıydı. Nihat Beyle mukaveleyi yaptığımız zaman herhangi bir masraf için ne Şirket kasasından, ne de cebimizden on para ödeyecek halde değildik. Harırladığımız tarife, ödenen gelirin aynısıydı. Biz bütün masraflar müteahhide ait olmak üzere, bunun yüzde yirmisini alacaktık. Payımıza günde 100 - 150 lira kadar düşüyordu. Masraflarımızı karşılayacak geliri bulmuştuk.

Gemilere kömür verme işi de kolaydı. O zamanlar hemen bütün gemiler kömürle işlerdi. İstanbul, Liman ve Boğazlardan geçen bütün gemiler için kömür alma yeri idi. Kuruçesmede, Ortaköy'de bu iş için hepsi Türk olmayanların elinde büyük depolar vardı. Kömürler bu depolardan mavnalara yüklenir, vapurlara da çuvalye ile verilir. Müteahhiss amele takım halinde iskele kurarak çalışır, gemilerin bunkerlerine saatte 60 ton kadar kömür boşaltabilirlerdi. Bu iş de bizim inhisarımıza girdiğinden en büyük bunker kömür tüccarı Kazezi çağırdık. Kendisine 15 gün mühlet vererek sonra kömürlerini bizim alıp gemilere vereceğimizi bildirdik. Adamcağız müthiş telaşa kapıldı. İşini yoluna koymuş, ekibini kurmuştu. Bunun değişmesi için bozulması demekti. Uzun tartışmalardan sonra kendisine bir lütuf (!) yaptık: Şimdiye kadar çalıştırdığı takımla bir mukavele yapacak ve bu ekibi emrine verecektik. Kullandığı mavnaları da değiştirecektik. Yani sözün kısası o, yine eskisi gibi çalışacak, biz ise yapılan işten ton başına bir ücret, bir inhisar hakkı alacaktık. Şüphesiz işi kitabına uydurmuştuk: İşçi bizimdi, ücretini bizden alacaktı. Biz de ödediğimiz mavnaya ücretleriyle birlikte işçiye verdiklerimizi imtiyaz mukavelenamemize göre yüzde

15 kâr payı ekleyerek Kazez'den fatura karşılığı alacaktık.

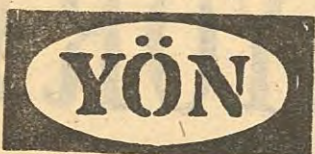
Bir de İstanbul Elektrik Şirketine, Havagazi Şirketine vapurlarıyla Zonguldak'tan kömür getiren Barzılay Benyamen vardı. Fransız Şirketlerinin adamı sayılırdı. Ellerindeki gemileri bu işten yapmışlardı. Onlarla da görüştük ve bir anlaşmaya vararak boşaltma müteahhitleri Kigili Mehmed'i hizmetimize aldık ve kendilerine aylık mavnaya kiraladık. Bu suretle kömür yükleme ve boşaltma işine de başlamış ve az da olsa yeni bir gelir sağlamıştık.

Fakat asıl tatlı ve kârlı iş ecnebi limanlarından mal getiren gemilerin boşaltılmasıydı. Bunun için kuvvetli bir teşkilât kurmaya, gerekli vasıtaları sağlamaya ihtiyaç vardı. Ortığımız Mavnacılar Şirketiyle bir anlaşmaya vararak belirli bir tarife göre mavnaları onlardan kiralamayı sağladık. Gemilerden boşalan gümrüklü eşya hemen ambarlara boşalamaz, sahipleri tarafından çekilemez, günlerce bekçi yerlerinde kalırdı. Gümrük İdaresi ve mal sahiplerine karşı sorumlu olacağımız için mal yüklü mavnaların bekçi yerlerinde muhafazası da önemli işlerden biriydi. Mavnalar gemilerden yüklendikten sonra muşamba ile üzerlerinin örtülmesi de bize ait olacaktı. Bu iki işi de yaptığımız mukavele ile Mavnacılar Şirketine ihale ettik. Ecnebi vapur kumpanyası acentelerininin çalıştırdıkları amele çavuşlarını da birer birer çağırarak hizmetimize aldık. Gerekli sayıda fömörkür de kiradadık. Bizim de Hareket ismini koyduğumuz bir römörkürümüz olmuştu. Merhum Doktor Âkil Muhtar Beyin kardeşi Celâl Muhtar Beyin sahip olduğu, fakat çalıştıramadığı büyük römörkörü galiba 9 bin liraya satın almıştık.

İş büro teşkilâtına kalmıştı. Muavinim Suat Karaosman'ın bu kuruluş devresinde yaptığı hizmetleri şükranla anmak borcumdur. Beni tamamladığı kadar ben de onun işlerini düzene koymaktaydım. Teşkilât bakımından ileri sürdüğüm şu prensibi o da kabul etti: Başlangıçta hiç bir yeni teşkilât icad etmemek, hiç bir yeni usul koymamak, şimdiki kadar olanları ve yapıları aynıyle taklit ve tatbik etmek.

Acentelerin işini görecekti, yani gelen malları gemilerden boşaltacak, konşimento üzerinden tarifesine göre boşaltma ücreti alacak ve gerekli bütün muameleleri yapacak olan Muamelât şubesi zemin kattan maada bir üst katta da çalışmaktaydı. Memurlarımızın çoğu acentelerden gelen ecnebi ve Türk olmayan personellerden teşekkül etmekteydi. Müşterilerle temasta dil anlaşmazlığı olunca, tercüman olarak Türk memurlar yardımı gelirlerdi. Muamelât şubesi acentelere göre seksiyonlara ayrılmıştı. Şefler ecnebi veya Türk olmayanlardan, yardımcıları da Türklerden seçilmişti. Bizim ilk devrelerde Bâbil Kulesine benzer Muamelât Şubesi bu haliyle bir sene kadar çalıştı. Acenteden gelen ve ecnebi olan memurları uzun zaman muhafaza edemedik. Çünkü Millî Hükümet ecnebilerin çalışmasına güçlük izin veriyordu. Oysa ki bu işlerden çoğu ihtisas istiyordu. Meselâ Kambiyo kâtipi Andre (adı yanlış hatırlıma kalmış olabilir), gelen manifestoları şasiylacak bir sür'at ve titizlikle repertuvarlara geçirirdi. Kargo yük manasına geldiği için ona o isim verilmişti. Ticaret Bakanlığında ecnebi memurlar için izin istemiştik. Yazdığımız tezkereye gelen cevapta şu deniyordu:

«Kargo'nun kalması uygun görülmez, fakat kâtipi Andre'nin çalışmasına izin verilmemiştir!»

SAYFA: 2

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Resit EYUBOĞLU. Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan AVCIOĞLU

ADRES: Her türlü yazışma için Adres: P. K. 512 - İstanbul

Ankara Bürosu: Emekli Sandığı İşhanı Kat: 4-401/Kızılay (Temsilci: İlhami Soysal) Telefon: 17 69 89

İstanbul Bürosu: Mollafenâri Sok. 30/32 Çağaloğlu/İstanbul Telefon: 22 95 70

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 TL. 6 aylık (26 sayı) 30 TL.

3 aylık (13 sayı) 15 TL.

Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara postapulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25 TL'dir Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın

ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Vatan Matbaacılık A.O.

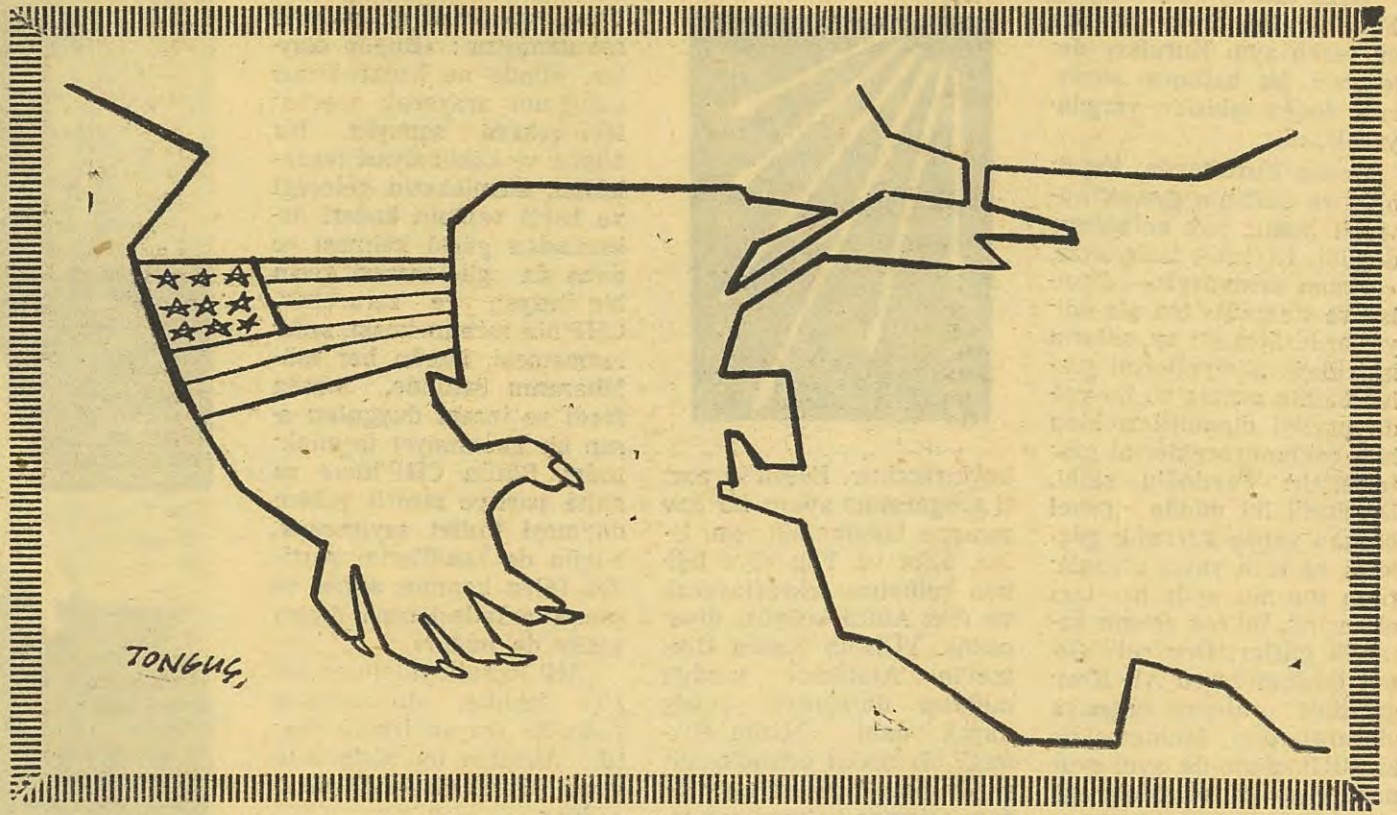
YÖN, 28 NİSAN 1967

Washington ve Ortanın Solu

Yunanistandaki askeri darbe, apaçık gerçeklerin bile nasıl yoğun bir duman perdesi ile kamu oyunundan gizlenmeye çalışıldığını göstermek bakımından ilgi çekici. Yunanistan'dan beslenen Batı kaynakları, Kralı temize çıkartmak, onu faşist bir hizbin değil, milletin lideri diye tanıtmak için çaba gösteriyor. Daha önce de, Başbakan Papandreu'yu istifa etmeden istifa etmiş sayarak bir hükümet darbesi yapan ve kukla hükümetlerle ülkeyi yönetmeye kalkışan Kralın, bu marifetleri unutulurak, son darbeyi baskı altında mecburen kabullendiği ileri sürülüyor. İnsaf edilsin: Askeri darbe Kral adına, Kralın kararnamesi ile yapıyor, yeni hükümet Kralın önünde yemin ediyor ve Kralın açıkça hasım ilan ettiği solu tasfiyeye voneliyor. Kral, darbecilerin lideri olarak, muzaffer bir kumandan gibi ortalıkta dolaşıyor. Durum bu kadar açık. Ama yine de, Kralın darbeye karşı çıktığı, demokrasiden yana olduğu ciddi ciddi yazılabiliyor! Bu mantıkla, Sultan Vahdettin'in de Mustafa Kemal ile birlikte İngilizlere karşı Kurtuluş savaşı yapmaya niyetli olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Kralın gerisindeki büyük güçten ve CIA'dan ise hiç söz yoktur. Washington'da yetkililer, New York Times'in yazdığına göre, tatlı tatlı «darbe bizi şaşırtmadı; bu iş Krala yarayacak; hiç değilse geçici bir süre için kudretli hasımları Yorgi Papandreu ile oğlu Andrea'yı susturmuş olacak» demektedirler. Dominik'te Anavassacı subayların halk safında ayaklanması üzerine Adaya acele onbinlerce asker indirerek hareketi bastıran Amerika, Yunanistan darbesini köşesinden rahat rahat seyretebilmektedir. State Departmen. Kral başta olduğu için yeni yönetimi ayrıca tanımaya lüzum kalmadan tanıdığını belirtmiştir. Washington, demokratik dünya oyununun sert tepkileri karşısında, Yunanistan'a yapılan askeri ve ekonomik yardımın «gözden geçirileceğini» açıklamak gibi aldatmacalarla Kralın darbesine getirdiği tam desteği maskeleyen denemektedir. Aslında 1965 hükümet darbesinden beri Saray politikasını çizen ve yürüten Washington'dur. Bu, Atina'da herkesçe bilinen ve belgelerle ortaya konmuş bir gerçektir. Birkac olay, bu konuda fikir edinmeye yeterlidir: Papandreu'nun hükümetten düşürüleceğini, bir kaç ay önce bir CIA şefi açıklamıştır. CIA yetkilileri, Andrea'nın Amerikalılarca «istenmeyen adam» sayıldığını yüksek sesle ilan etmişlerdir.

CIA şefi diye tanınan Amerikan Askeri Atase Yardımcısı, sık sık Kral ile beraber, ortalıkta görünmektedir. Ön plandaki bazı Yunan politikacıları, faaliyetlerinden ötürü, bu zatı Washington'a şikâyet etmişlerdir. Amerika, Saray yoluyla, subayların terfi ve tâvininde büyük nüruz sahibidir Yunan Milli Emniyeti. CIA'dan doğrudan doğruya para almakta, onun bir şubesi gibi çalışmaktadır. (Esasen Krallık, İkinci Dünya Savaşından sonra, Anglosakson süngü zoruyla tekrar Yunanistan'a gi-

rebilmistir). Papandreu'yu solculuktan vazgeçirmek ve yola gelmezse oğlunu partiden attırmak amacıyla düzenlenen gizli toplantılarda, Amerikan Büyükelçiliği Maslahatgüzârının oynadığı rol, konuşmalar gizlice banda alınarak kamu oyununa duyurulduğu için, ortaya çıkmıştır. Amerikalılar, Andrea ile, Kral ile barışması ve yumuşaması için temasa geçmişlerdir. Ordu, Saray ve polis, Amerika ile bu ölçüde içicedir. Atina'da herkesin ağzında dolayan cunta sözü, artık Saray, CIA, ordu ve polis cep hesi anlamına gelmeye başlamıştır.

Durum bu iken, halk oyunun yüzde 65'ini alan orta sol ve sol teşekküllere karşı, büyük rizikolu bir darbe macerasına, Kralın tam CIA desteği olmaksızın cür'et edebileceğine inanmak için çok saf olmak gerektir. Nitekim bu çıplak gerçeği, darbeden bir ay önce yaptığı konuşmada, orta sol lideri Andrea dile getirmiştir: «Cunta, tek basına harekete geçemez. Kralın yeşil ışık yakmasına, sağ kanadın bir kısmının tasvibine ve müttefiklerin el altından yardımına ihtiyac vardır. Bu sebeple, sorumluluk yalnız cuntaya düşmüştür... Anayasayı çiğnemekte sonuna kadar gitmeyi deneyecekler, bunu ancak silâh zoruyla yapabileceklerdir. Bu silâhlar, Yunanistan'a NATO ittifakı çerçevesinde sağlanmış silâhlar olacaktır. O andan itibaren müttefik devlet, halka zulmeden işgal kuvveti durumuna düşecektir. Bugünün müttefikleri, düşmanlar gibi karşı karşıya geleceklerdir».

Darbeden birkaç gün önce de, Andrea, bir İsveçli gazetecinin, «ABD, Yunanistanda bir diktatörlüğü hâs görebilir mi» sorusuna şöyle cevaplandırmıştır: «Böyle bir ihtimal mevcut olabilir. Amerikalılar bulundukları ülkelerde usak hükümetler isterler, onlar Merkez Birliğine karşı daima bir allerji duymuşlardır. Partimiz ittifaklara taraftardır, ancak uyduluğa karşıdır.» Başka bir konuşmasında da Andrea, şunları söylemiştir: «Müttefiklerimiz, Merkez Birliğinin zayıflamasını ve seçimlerin ertelenmesini öngören plânlar üzerinde çalışmışlardır. Anlaşılan himayeleri altında başka ülke-

lerdeki hâatıları, kendilerine ibret dersi olmamıştır.»

Sanınız ki, bu açıklamalar, Yunan gerçeğini bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır: Saray ve birtakım darbeci subaylar, Washington politikasının araçlarıdır. Gerçek darbeci, iple-ri elinde tutan Washington'dur. ABD, seçimleri kazanacağı kanısına vardığı orta solun iktidara gelmesini önlemek amacıyla, cuntayı harekete geçirmiştir.

Olay, birkaç yıl önceki Brezilya darbesinin bir tekrarıdır. Brezilya'da, orta sola kayan Goulart Hükümeti, Washington'un yaktığı yeşil ışık üzerine cunta tarafından devrilmiş, yerine emir-kulu bir ekip getirilmiştir. Nitekim Dominik'te de, seçimle iş başına gelen ortanın solundaki Juan Bosch, Amerikan müdahalesiyle etkisiz kılınmıştır. Johnson Doktrini, orta sol yasağının Güney Amerikadaki resmi ifadesidir. Bu, kesinlikle bilinen bir gerçektir. Kesinlikle bilinmeyen, NATO'nun tutumunun ne olacağı idi. ABD, Yunanistan'da seçimle iş başına geleceği anlaşılan orta sola müsaade edecek miydi? ABD'nin hayli rizikolu bir darbeyi göze alması, onun NATO Güney Doğu kanadında da orta sola müsaade etmeye niyetli olmadığını göstermektedir. Filipin tipinden başka bir demokrasi, ABD'nin Truman Doktrini ile İngiltere'den devraldığı Yunanistan'da yasaktır. Darbenin anlamı budur.

Bir iç harp ihtimali karşısında, Amerikan nüfuz bölgesinde bulunduğu için, Sovyetlerin Yunanistan'da seyirci kalacağını kesinlikle bilmesi, ABD'nin cür'etini arttırmaktadır. Milliyetçilerin, ayaklanırsa, yardım ümit edebilecekleri tek ülke, Mao'cu Arnavutluk! Yâni, demokrasi ve bağımsızlık mücadelesi vermeye niyetli Yunan milliyetçileri, dışarıdan pek yardım göremeyeceklerdir. New York Times'da Sulzberger, solcuların elinde ciddi silâh stoku bulunmadığını, yalnızca av tüfekleri ol-

duğunu, herhalde Amerikan yetkililerinden aldığı bilgiye dayanarak, yazmaktadır. Bunun içindir ki, ABD, Güney Amerika'da olduğu kadar rahat ve ve cür'etkârdır. Yunanistan'da işler umulduğu gibi giderse, solu dar-madağın ettikten sonra, uygun bir zamanda Dominik'teki gibi bir seçim düzenleyerek, sağcı bir iktidarı iş başına getirmeyi herhalde deneyecektir. Bu arada Kralı, faşist cuntanın değil, milletin lideriymiş gibi göstermeye dikkat edecektir. Böylece, Merkez Birliği Partisinin Andrea'nın liderliğinde sola kayışı ile bozulan denge, yeniden kurulacaktır.

NATO'nun Güney Doğu kanadındaki iki ülkeden biri olmak dolayısıyla, Amerika'nın gözünde Yunanistan ile aynı durumda bulunan ülkemizde de, son yıllarda bir sola açılış başlamıştır. İki büyük partiden CHP'nin sola kayışı ile, Filipin tipi demokrasi dengesi bozulmuştur. Sekizler, vargüçleri ile, eski dengeyi korumaya çalışmaktadırlar. AP'ye birkaç gün içinde bir Genel Başkan imâl eden güçler, Feyzioğlu safında yoğun bir faaliyete girişmişlerdir. Demirel'i lânse eden yayın organları, dünya kadar verdikleri Feyzioğlu'nu bu gün göklere çıkarmaktadır. Yeni Gazete, Kurultay'da Sekizlere destek olmak üzere, onların sağladığı malzemeyle hazırladığı yazı serisinde, İnönü'nün yazın Heybeliada'da kendisini ziyaret eden «76'lar» a şunları söylediğini yazmaktadır: «Amerikalılar bir Başbakan buldular benim yerime... Amerikalılara müracaat ediniz, belki size bir Genel Başkan da bulurlar...»

Sekizler, Kurultay arifesinde, Simavi kardeşlerin gazetesinde kendilerini böyle reklâm etmektedirler! Reklâm, Demirel'in AP Kongresindeki «Johnson'un yakın arkadaşı» propagandasına pek benzemektedir. Atatürk'ün Türkiye'sinde ve Atatürk'ün kurduğu parti içinde işler bu noktaya kadar gelmiştir. Daha ne söyleyelim? Gerisi Kurultay delegelerinin bilecekleri iştir.

Doğan Avcıoğlu

CHP'de işbirlikçiler yargılanıyor!..

Daha altı ay önce Turhan Feyzioğlu'na 900 civarında oy veren aynı Kurultay delegeleri, bu haftanın sonlarına doğru sekizleri yargılayacaklardır.

Geçen Kurultayda, Feyzioğlu ve ekibinin gerçek hüviyeti henüz pek anlaşılmış değildi. İlericilik taşıyorlar, «ortanın solundayız» diyorlar ve «tesanüt» ten söz ediyorlardı. Son altı ay, onların işbirlikçi hüviyetlerini gözler önüne sermiş ve bu yolda partiyi dinamitlemekten bile çekinmeyeceklerini göstermiştir. Feyzioğlu ekibi, Demirel'i iki günde genel başkan yapan karanlık güçlerin ve belli yayın organlarının son altı ayda baş tacı olmuştur. Bu çok zengin karanlık güçler, Demirel'i Genel Başkan seçen AP Kongresinde rahatça başarıya ulaşmışlardır. Muhtemeldir ki, CHP içinde de, aynı oyunun başarıya ulaşabileceğini ve İnönü'nün yenilgiye uğratılabileceğini hayal etmektedirler. Bu bakımdan, Kurultay, büyük önem kazanmakta ve delegeler, büyük bir tarihi sorumluluk taşımaktadırlar.

Feyzioğlu ekibi, Kurultay'dan pek fazla ümitli bulunmadığı için olacak, partinin bu en yüksek organını «Siyasi mahkeme değildir; Parlamento Grubuna karşı şamaz» diye çürütmeye kalkışmaktadır. Aslında Medeni Kanunun, Siyasi Partiler Kanununa aykırı olmayan

58. maddesine göre, Kurultay, parti üyelerini ihraç edebilir ve yetkili organları her zaman azledebilir. Siyasi Partiler Kanununun 18. maddesine göre de, milletvekillerinin, Kurultayın çizdiği politik ilkelere uygun hareket edip etmediklerini denetler.

Mevzuatın bu açık hükümlerine rağmen, Kurultay, Sekizlerin cezalandırılmasını Parti Yüksek Haysiyet Divanına bırakarak, yalnızca bir jüri rolü oynayacaktır. Herkesi dinledikten sonra, Sekizleri haklı ya da haksız bulduğunu belirtmekle «yetinecektir».

Sekizler, Kurultay kararlarının etkisini zayıflatmak ve mahkemeye müracaat kapasını aralamak için, İnönü'ye bir muhtıra vererek, Kurultayın Parlamento Grupları hakkında karar alamayacağını ileri sürmüşlerdir. İnönü, muhtırayı reddeder her şeyin usulünce yapıldığını bildirmiştir.

Feyzioğlu'nun, bikkınlık veren dosyası ortadadır. Mc Feyzioğlu Carthy, «Partiyi sosyalizme ve hattâ komünizme götürüyorlar» diye

haykıraktır. Ecevit'in parti programına aykırı bir davranışını bulamadığı için, U-lus, Kim ve Yön diye bilinen tuluatını tekrarlayacak ve «Biz Atatürkçüyüz» diyecektir. YÖN'ün Nâzım Hikmet'in Atatürk'e yazdığı mektup dolayısıyla yaptığı kapak dahi, «Nâzım Hikmet'i biz tevkif ettirdik» diye övünen Sekizler tarafından istismar konusu yapılabilmektedir.

Ecevit ekibi ise, Feyzioğlu ve arkadaşlarının partiyi yıkma, bölme ve parçalama çabalarını ortaya koyacaklardır. Feyzioğlu'nun yazdığı iftira broşürüne imzasını koyması için Tarsus'tan getirtilen Celâl Kargılı, bu parlak tertibi anlatacaktır. Kargılı'yı küçük oyunlarına âlet edemeyen Sekizlerin Av. Hilmi Perek imzasıyla son yayınlattıkları «Ecevit tipi ortanın solu sosyalizmdir» broşürünün içyüzü açıklanacaktır. 1965'te YTP'yi destekleyen ve Niğde Aksarayında Hazine Avukatlığı yapan Perek, CHP'li bile değildir. Ama Ankara'da Kurultay delegelerine parasız dağıtılmak üzere, «Ecevit partiyi sosyalizme götürüyor» diye bir broşür hazırlamıştır! Oyun, Kurultay delegelerini bu ölçüde saf sanacak kadar komikçe yürütülmektedir.

Bazı tanınmış milletvekilleri de, Feyzioğlu'nun «Kemalist Halk Partisi» adıyla yeni bir parti kurmak üzere yaptığı sondağların hikâyesini anlatacaklardır. Sekizlerin başı, bunlara «İnönü'yü sağlığında yıkan lider» olmak istediğini söylemiştir. Ne var ki, ihtirash lider, tamtakır bir dosya ile Kurultaya gelmektedir. Ecevitçilerin dosyası ise, Feyzioğulların parti aleyhtarı faaliyetlerini ortaya koyan bir sürü kesin delillerle doludur. Bu durumda, para babalarının büyük oyunlarına rağmen, Kurultayın Sekizleri açıkça mahkûm edeceği ve onların parti aleyhtarı faaliyetlerine son vermek için gerekli tüzük değişikliğini yapacağı beklenmektedir. Yalnız bu arada orta yol sağcıları hâlâ «hatalarını kabul etsinler, öpüşsün, barışsın» hayali içindedirler. Bafa gölünün hukukî statüsünü savunma hafası yaptktan sonra, kenara çekilip oturması beklenen İsmail Rüştü Aksal, Milliyet'e yazdığı son bir yazıda, olan bitenlerden haberi yokmuş gi-

bi, «İki taraf da kabahatlı, barışsın» tezini şu sözlerle savunmuştur: «Bugün olaylar, kimde ne kadar kusur olduğunu arayacak merhaleyi çoktan aşmıştır. Bir büyük ve köklü siyasi teşekkülün, memleketin geleceği ve hattâ rejimin kaderi bakımından güçlü kalması ve daha da güçlenmesi kesin bir ihtiyaç ve zarurettir. CHP'nin sarsılmaması, zedelenmemesi, bugün her mülâhazanın üstünde, bütün ferdî ve insanî duyguları aşan bir ehemmiyet taşımaktadır. Bütün CHP'lilere ve hattâ partiye zararlı yoldan dörmeyi fazilet sayıyorsak, bugün de kendilerini partiden fiilen kopmuş sayan ve sanan arkadaşlarıma düşen vazife de budur».

CHP Kurultayı için en büyük tehlike, «tutuculukta tesanüt» arayan İsmail Rüştü Aksal'ın bu sözlerinde yatan idarei maslahat görüşüdür.

YUNANİSTAN OLAYLARI

Darbe, teknik bakımdan doğrusu iyi plânlanmıştır. Darbeciler, en ufak kıpırdanmaya imkân vermeden, binlerce ilericiyi birkaç saat içinde toplamışlardır.

Tevkif edilenler arasında birçok politikacıdan başka, Nazi işgali sırasındaki mukavemet hareketi kahramanlarından. Manolis Glezos, Zorba şarkısının bestekârı Teodoraki, Yazar Vasilikos, Şair Ritsos, Ressam Katraki gibi birçok entelektüel de vardır.

CIA, Saray ve sağcı politikacılar sacayağına dayanan cunta, 1 numaralı hasmını Andrea Papandreu'yu da bacağından yaralı olarak ele geçirmiştir. Böylece, —iddialara göre—, bir komünist ihtilâli önlemişlerdir.

Darbeden hemen sonra Londra'da bir konuşma yapan eski Güvenlik Bakanı Stanatis Mercuris'e hak vermek gerekiyor. Mercuris, Kral Konstantin'in en az 22 aydan beri bu darbeyi plânladığını söylemiştir. Eski Güvenlik Bakanı, Amerika'nın Yunan iç politikasında oynadığı büyük rolü de belirttikten sonra, darbe nedenini şöyle açıklamıştır: «Zira Kral, 28 Mayıs'ta yapılacak genel seçimlerin sağcı ve diğer gerici unsurlar için tam bir hezimetle sonuçlanacağını gayet iyi biliyordu».

Şimdilik Yunanistan'da, bir kıpırdama yoktur. Siyasi partiler feshedilmiştir. Yalnızca gizli bir radyo yayını yapılmaktadır ve Yunan Komünist Partisi, Yunanlıları mukavemete çağırmıştır. Komünist Partisinin çağrısında özelle şöyle denilmektedir:

«Kral ve Amerikan emperyalizmi, açık bir monarko-faşist diktatörlük kurmuşlardır».

Yunanlılar, görüş ayrılıklarınız ne olursa olsun, diktatörlüğe hayır diyerek, millî haysiyet ve vekarımızı ko-

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü

rumahıyız. Diktatörlüğün askeri faşist tedbirlerini tanımayınız, bunlara kesinlikle karşı olduğunuzu belirtiniz».

Ne var ki, henüz ilk sersemlik geçmemiştir. Faşist diktatörlük, duruma hâkimdir.

Millî atlet ve solcu milletvekili Lambrakis'in öldürülmesi dolayısıyla açılan tahkikatta yalancı tanık bulmak için baskı yapan aşırı sağcı Başsavcı Kolias, yeni hükümeti kurmuştur. Kabinede cuntacı subaylar ve hukuk devletinin mümtaz temsilcileri olan bazı Yargı tay üyeleri vardır!

Darbenin baş aktörleri Zırhlı Birlikler Kumandanı General Patakos ile Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Spanditakis'tir. Bunların ikisi de hükümette yer almıştır. Darbeye ayrıca polis ve jandarma kuvvetleri katılmıştır.

Başsavcılığında baskı ile yalancı tanık aramakla ün kazanan aşırı sağcı Başbakan Kolias, ilk radyo konuşmasında özelle şunları söylemiştir: «Kötü Yunanlılar milleti böldü. Buna son verilmelidir. Hükümet beyan eder ki, Yunanistan'da artık solcu, sağcı, merkezci olmayacaktır. Yalnızca Yunan-

lılar bulunacaktır. Özellikle sosyal adalete önem vereceğiz. Çiftçilerin ve işçilerin hayat seviyesini yükseltmek için elimizden gelen her şeyi yapacağız».

Şimdilik Yunanistan'da bir kıpırdanma yoksa da, darbe, dışardaki Yunanlılar ve demokrasiden yana teşekküller tarafından şiddetle protesto edilmektedir.

Brejnev, «Yunan gerici-ri ülkede faşist diktatörlüğü kurmak istiyorlar. Yunan halkının en değerli binlerce evladı hapislere atılmıştır» demiştir.

İsveç'te 1500 Yunanlı, yaptıkları gösteride darbeyi plânlayan CIA'yı suçlamışlardır. Brüksel'de, Türk İş'in de üyesi olduğu Milletlerarası İşçi Konfederasyonu (I. C. F. T. U.), askerî darbeyi kınamıştır. İngiltere'de 35 İşçi Partisi milletvekili Krala bir mesaj göndererek, hareketi protesto etmişlerdir. Fransız Sosyalist Partisi (SFIO), Sosyalist Enternasyonalı Yunan demokratları yararına hareket geçmeye çağırmıştır. Mitterand'ın Sosyalist Federasyonu, Yunanistan'da İnsan Haklarına saygının ve demokrasinin yeniden kurulması için, bütün hükümetleri ve demokratik hakları göreve davet etmiştir.

Avrupa Konseyi sosyalist Grubu, darbeyi kınamıştır. Yunan Kralını damat edinen Danimark'a da, Başbakan, kalb hastası Papandreu'nun hapisten çıkarılmasını istemiştir. Bir milletvekili, 10 Haziran 1967'de Danimarka Prensesinin düğününe davetli bulunan damat Kral'ın, davetiyesinin iptal edilmesini ileri sürmüştür. Kıbrıs'ta birçok gazeteci ve bilim adamı, «Helen dünyasının tek özgür vatani

Yunanistan'da insan hakları

14 Nisan 1967 tarihli YÖN'de «Amerika ve Ortanın Solu» başlıklı yazımızda şu soruyu soruyorduk: «Seçimlerde Andrea çoğunluğu sağlarsa, Amerika ve Saray nasıl davranacaklardır? Bir askeri darbeye gidecekler midir, yoksa seçimlerin nasıl olsa kaybedileceği düşüncesiyle, daha önceden mi darbeye baş vuracaklardır?». Sorunun cevabı geçen hafta verilmiş, Saray ve Amerika, uygulamadaki başarısına bakılırsa, çok önceden teferruatı ile plânlandığı anlaşılan bir darbeye serbest seçimleri engellemişler ve geniş salcu tevkifatına girişmişlerdir. Hükümetin, elinde hile ve baskı ile seçim şansını artırma bakımından muazzam imkânlar bulunmasına rağmen, seçime cesaret edemeyişi, Sarayın itibarının halk kütlelerinin gözünde sifra indiğinin açık ifadesidir. Le Monde'dan aldığımız aşağıdaki yazıda «Yunanistan'da İnsan Haklarını Savunma ve Af Komitesi» Sekreteri André Leroy, Amerika ve Saray ikilisinin Yunanistanda kurdukları baskı düzenini açıklamaktadır.

Mesele, Yunanistanı kimin yöneteceği idi. Serbest seçimlerle seçilmiş bir parlamentodan çıkmış hükümet mi, yoksa Kral, Ana Kraliçe, Ordu, Polis ve CIA etrafında toplanan herkesin sözünü ettiği cunta mı Yunanistanı yönetecekti? CIA'nın faaliyetleri Yunanistanda hiç kimse için sır değildir. CIA, Dominik ve Vietnam'da olduğu gibi, barışın geleceğini tehdit eden bütün sonuçlarıyla Yunanistanda da faaliyet göstermektedir.

Yunanistanda İnsan Haklarını Savunma ve Af Komitesi'nin bir delegasyonu olarak, İngiliz İşçi Partisi Milletvekili Arnold Gregory ve Hukuk Profesörü Ugo Natoli ile birlikte Atina'ya gittik. Orada her çevreden politik ve sosyal teşekküller ve kişilerle temas ettik.

NATO karargahında uzun süre Yunanistanı temsil eden Merkez Birliği Partisi üyesi General Yordanidis bize bu cuntanın milli iradeye karşı Anayasa dışı faaliyetlerini anlattı. Cuntanın ülkede va-

him sonuçlar verecek devrimci bir durum yarattığını söyledi. Zira en ilkel demokratik haklarından yoksun bırakılan bir halk için keyfi idareye karşı ayaklanmaktan başka çare kalmıyordu.

Hükümet seçimleri yapmak için Orduyu, Polisi ve İç Harpten kalma bir sürü olağanüstü hükümleri elinde tutmaktaydı. Bu «sıkıyönetim» hükümleri, ancak İç Harp süresi için muteberdi, ama kanuna aykırı biçimde bu hükümler muhafaza edilmişti.

Bu hükümler, vatandaşın polis keyfine tâbi kılmaktadır. Zira polis, idarede, belediyelerde, banka ve sigortalarda çalışabilmek için her zaman geri çekebileceği sadakat belgeleri vermektedir. Uzaklardan yakından devlet ve belediyelerle ilgisi bulunan işverenler de, işçilerinden sadakat belgesi istemekle yükümlüdür.

Belgesiz, bir çöpe'nün ve inşaat işçisinin çalışması mümkün değildir. Yunanistanın ekonomik durumu göz önünde tutulunca (işsizlik vardır), bu yoldan bireyler üzerine yapılan baskının büyüklüğü anlaşılabilir.

Gegenlerde Yunan gazeteleri, bu tedbirin komikliğini ortaya koyan bir hikâye yayınladılar: Royal Air Force'un iki eski İngiliz pilotu, Yunan Olympic Airways Şirketinde işe girmişlerdi. Fakat İngiliz pilotları, Yunanistan'a sadakatlarını ispatlayamadıkları için işlerinden çıkarıldılar.

1936 Metaksas diktatörlüğünden kalma 376 sayılı kanun, askeri makamlara, istenen bölgeyi stratejik çıkar gerekçesiyle yasak bölge ilan etme yetkisini vermektedir. Orduya tek başına hük-

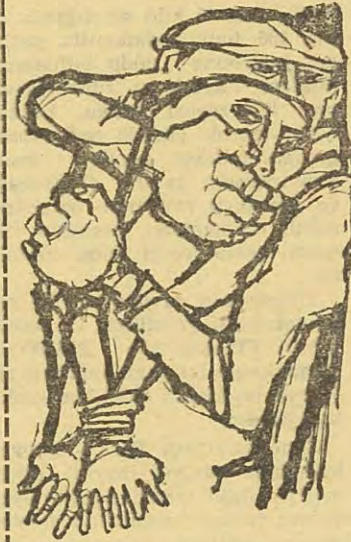
metme yetkisi sağlayan bu hüküm, arazinin önemli bir kısmında uygulanmaktadır. Bu bölgelere, Ordunun müsadese bulunmadıkça parti temsilcilerinin —kim olursa olsunlar— girmeye hakları yoktur. Papandreu Hükümetinin eski Eğitim Bakanı ve İnsan Hakları Birliğinin Başkanı Yardımcısı George Milonas, bakan iken bu bölgelere girmenin kendisine yasaklandığını bize söylemiştir. Yasak bölgelerde seçimler, yalnızca Ordunun kontrolünde yapılmaktadır. Ordunun ayrıca, merkez ve sol aleyhine yayınlar yapan bir radyo istasyonu vardır.

Son Başbakan Kanelopulos'un da Metaksas yönetiminde hışmına uğradığı Sürgün Kanunu, hâlâ yürürlüktedir. Sürgün Kanunu, 1964 yılından beri hiç uygulanmamıştır ama Damokles'in Kılıcı gibi tepede asılıdır.

Komünist Partisi ile E.A.M. ve E.L.A.S. gibi milli mukavemet teşekküllerini yasaklayan 509 sayılı kanun, istenen anda keyfi tevkiflere girişmeye ve polis kontrollerine imkân vermektedir. Bu kanuna göre, 13 E.L.A.S. mukavemetçisi, Atina kurtuluş şenliklerine katıldıkları ve milli mukavemet şarkıları söyledikleri için mahkûm edilmiştir.

Bir seri olağanüstü mevzuat —ki başlangıçta antikomünist nitelik taşımaktaydı— bugün, Saray ve Oıdu'nun görüşünü empoze etmek için Merkez Birliği de dahil, her türlü muhalefete karşı kullanılmaktadır.

(Ne var ki, halk iradesini boğmak için bütün bu sıkıyönetim hükümleri yetmemiş, Saray ve kudretli akıl hocaları, son çare olarak, demokrasiyi yok etmişlerdir).

Yunanistan'da demokratik biçimleri altüst etmesine müsaade etmiyeceğimize hususunda azmimizi belirterek, Vietnam'daki daha yoğun eylemlerimiz için bir emsal teşkil ettik.

Yunan sağcı çevrelerinden beslenen Batı kaynaklarının «Kral darbeye karşı» demelerine rağmen, Sulzberger, Kralın eğilimleri hakkında da şu bilgiyi vermektedir:

«Kral, aylarca önce ülkesinin bir uçuruma sürük-

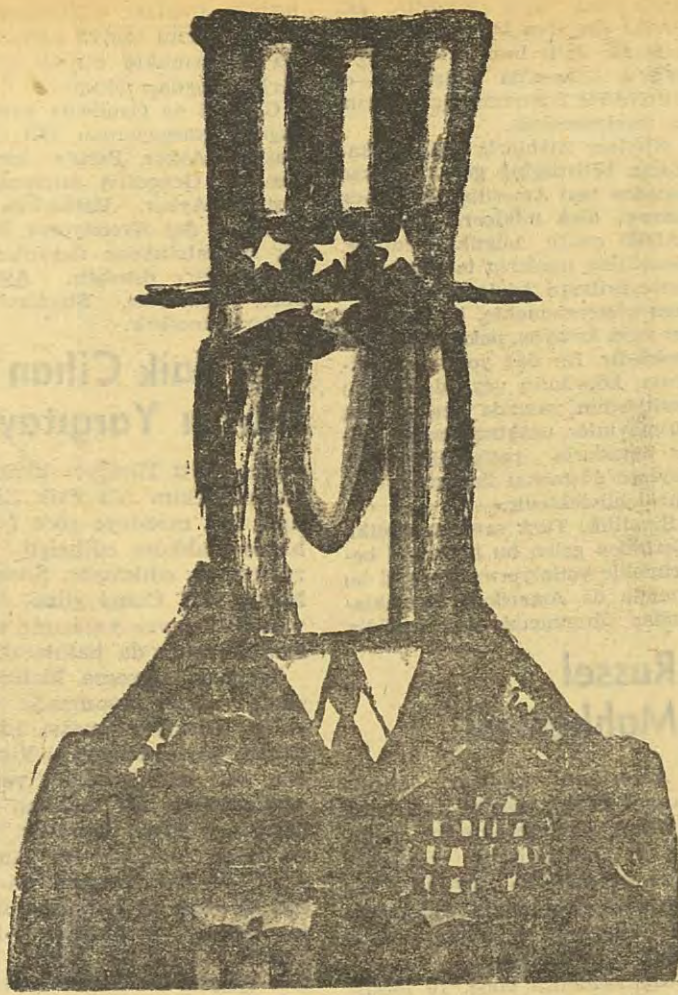
lenmesini önlemek için elinden gelen her şeyi yapmak konusunda kesin karara varmıştı. İnaniyordu ki, aşırı sol, Yunan rejimini ve politikasını değiştirmeye yolundaydı. Her çareye başvurarak, milleti felâketten kurtaracaktı».

Faşist darbeyi yalnız İspanya savunmuştur. AB C gazetesi, «Antimilitarizm körükleniyor, bu durumda ordu, başka ne yapabilir ki» demektedir.

Fransız Express dergisi ise, kayınpederi Danimar-

ka Kralının, Konstantin'e darbeden on gün önce şu tavsiyeyi yaptığını ileri sürmektedir: «İlmli davran. Ülkende olan bitenler, bütün Avrupa tahtlarını tehlikeye sürüklüyor. Demokratik unsurlara tâviz ver».

İstanbul'a yerleşme ve Bizans'ı ihya etme rüyaları gören, azılı sol düşmanı Kral Konstantin, tecrübeli kayınpederinin nasihatlerini dinlememiştir. Maceranın nasıl biteceğini herhalde göreceğiz.

Kıbrıs'tır. Kıbrıs, Yunan demokratik güçlerine tam desteğini getirmektedir» diye bir bildiri yayınlamıştır. Paris'te, Yunan öğrencileri, yabancı ünlü kişilerin de katıldığı bir toplantı düzenlemişlerdir. Toplantıda, Öğrenci Derneği Başkanı, son durumu şöyle değerlendirmiştir:

«Reformist yol hayli yıklanmıştır. Hâkim sınıflar, Ordu ve Amerikan emperyalistleri oligarsisini devirmek için her türlü ihtilâlcî metoda başvurmak, bundan böyle kaçınılmaz bir zorunluluktur. Anti-emperyalist savaşlar çağını yaşıyoruz.»

Paris'te ilerici Yunan partileri ve demokratik teşekküllerini bir araya getiren «Diktatörlüğe karşı Yunan Komitesi» kurulmuştur. Komite, yayınladığı bildiride, «Amerikan hegemonyası, şimdi Avrupa'ya hücum etmektedir» demiştir.

Fransız Sol Federasyonu adına Gisèle Halimi, sunları söylemiştir: «Vietnam'dan geliyorum. Orada Amerikan emperyalizminin çirkin yüzünü gördüm. Bu emperyalizm, özgürlüğü için savaşan bir halkı yok etmek için her çareye başvurmuştur. Yunanistan, yeni bir Vietnam olmasın diye safınızda çarpışacağız».

Mendes - France'in par-

tisinden Serge Mallet ise, «Yunanistan'da bir Soğuk Harp diktatörlüğünün yerleşmesinin Avrupa bakımından temsil ettiği tehlike» üzerinde durmuştur. Yunan mukavemeti yazarı André Kedros da «Aynı faşistler ve nazi işgali altındaki aynı işbirliği» 20 yıldır Yunanistan'ı yönetiyorlar» demiştir. Avrupa'da, daha birçok çevre, gittikçe artan ölçüde, faşist darbeyi protesto etmektedir. Mendes - France'ın partisi de bir bildiri yayınlıyarak, darbenin «Kralın iştiraki ve NATO Amerikan otoritelerinin tasvibi ile» yapıldığını belirttikten sonra su yorumu yapmaktadır: «Avrupa'daki ABD askeri aygıtının en savas taraftarı unsurlarına açıkça dayanan faşist bir diktatörlüğün tesisi, Avrupa'da barış ve işbirliği için önemli bir tehlike teşkil etmektedir».

Dünya basınında da çeşitli yorumlar çıkmaktadır. Pravda, olayı şöyle değerlendirmiştir: «Yunanistan'ın NATO içindeki Atlantik ötesi ortakları, bu ülkede bağımsız dış politikaya sahip olabilecek bir hükümetin kurulmasından, ateşten korkar gibi korkmaktadırlar. Komünlonun ipleri, CIA'ya ve öteki Amerikan kuruluşlarına kadar uzanmaktadır».

New York Times'da Sulzberger ise, sunları yazmaktadır: «ABD'nin Yunanistan'da özel bir ilgisi vardır. Yunanistan'a tahhüdümüz, NATO ittifakının sıkı bağlarının da ötesindedir. Komünizm karşı Amerikan müdahalesini öngören Truman Doktrini, ilk Yunanistanda uygulanmıştır. Başka bir kıt'ada savaşan orduya yardım etmek ve müsavirlik yapmak için, küçük çapta da olsa, General James Van Fleet'in kumandasındaki Amerikan birlikleri Yunanistan'a gönderilmiştir. Komünizmin

Kral Konstantin

İlhami Sancar'ın açıklaması

Sayın Doğan Avcıoğlu,
14 Nisan 1967 tarihli YÖN dergisi baş-
yazısında «Topraklarımızda bulunan füze-
ler, bize danışma lüzumu bile duyulmadan
kaldırılmıştır» diyorsunuz.

Füzelerin kaldırıldığı tarihte Milli Sa-
vunma Bakanı idim. Bir tarihi olayı aydın-
latmak için, muamelenin böyle cereyan et-
mediğini, hakiki veçhesiyle size ve vasıta-
nızla umumi efkâra hatırlatmayı faydalı
buldum.

Bahis konusu füzeler demode olmuş, di-
ğer memleketlerde kaldırılmış, yalnız Tür-
kiye'de kalmıştı. 1962 Aralık ayı Paris NA-
TO toplantısında Amerika Millî Savunma
Bakanı bu hususta ne düşündüğünü, bağ-
layıcı olmamak şartıyla sorduğunda, bazı
şartlarla kaldırılması taraftarı olduğumu,
hükümetim de tasvip ederse derhal müza-
kereye hazır bulunduğumuzu bildirmiş ve
ilk hatıra gelen şartlarımızın da, bu füze
başlıklarının alınıp geri kalan her şeyin
bize bırakılması, silahlı kuvvetlerimizin
modernizasyonu için munzam silâhlar ve
nihayet kalkacak nükleer gücün yerine ay-
nı hizmeti görmek üzere Akdenize muhas-
sas bir polaris denizaltı filosu tefrikini ve
bunun hedef plânlamasına iştirak etmemiz
olduğu cevabında bulundum ve başkaca
şimdilik hatırlayamadıklarımızı da müzake
re sırasında ileri süreceğimizi bildirdim.

Sonradan Ankara'ya gönderdikleri mü-
messilleriyle görüşülüp mutabakata varıldı,
hükümetin tasvibi alındı ve böylece andlaş-
ma yürürlüğe girdi ve karşılıklı taahhütler
yerine getirildi.

İşte, ikili anlaşmalardan birisinin konu-
sunu teşkil eden jupiter füzeleri Türkiye'-
den böyle kalkmıştır.

Bu hususta, basında ve Meclis'te beyanda
bulunarak umumi efkâra da bilgi vermiş
idim.

Saygılarımla
İstanbul Milletvekili
İlhami Sancar

YÖN'ün notu:

Belirtmek gerekir ki, ABD'nin — kimse-
ye danışmadan — Sovyetler Birliği ile baş-
başa bir pazarlığa girmesi ve müttefikleri-
ni ilgilendiren kararları, onlara danışmadan
alması başkaşeydir; bu karar alındıktan son-
ra, onu uygulamak için ilgili müttefiki ile
görüşmeler yaparak mutabakata varmaya
çalışmak başka şey... Sayın İlhami Sancar,
meselenin ancak ikinci safhasını bilecek
durumdadır. Sovyetler ile, Türkiye'ye da-

İlhami Sancar

nışmaksızın, bir pazarlık yapan Amerika-
nın, bu pazarlığı gizli tutacağı açıktır. Ni-
tekim, Nükleer Silâhların Yayılmasını Ön-
leme anlaşmasında, durum böyle olmuştur.
**ABD ve SSCB, kimseye danışmaksızın bir
taslak üzerinde anlaşmışlardır.** Sonra ABD,
anlaşmayı, NATO üyelerine ve öteki ülke-
lere çeşitli baskılara başvurarak kabul et-
tirmeye çalışmıştır. «Danışmaksızın» sözü-
nün anlamı budur.

Türkiye'deki füzeler meselesini de biz,
gittikçe belirli hâle gelen iki süper devle-
tin, dünya yönetimi kurallarında anlaşma-
ya doğru gitmelerine örnek diye vermiştik.
Amerikan ve Sovyet yetkilileri, Küba ve
Türkiye'deki füzeler konusunda, bu iki ül-
keye danışmaksızın, bir karara varırlarsa
Türk devlet adamlarının bundan kusurlu
tutulamayacağı aşikârdır. Devlet adamları-
mıza düşen iş, «Bizim mutabakatımız olma-
dan bir şey yapılamaz» demek yerine, Vi-
etnam Savaşının sona ermesi ile iyice ge-
lişmesi beklenen Washington — Moskova
yakınlaşmasının Türkiye üzerindeki etkil-
rinin neler olabileceğini şimdiden hesaplama-
ya çalışmak ve dış politikanın çizilmesin-
de bu ihtimale de yer vermektir.

lanılmasını talep etmiştir. İki
NATO üyesinin bu istekleri ve
bunlarla ilgili hazırlıkları, Eylül
ayında Ankara'da toplanacak o-
lan NATO Savunma Bakanların-
ca incelenecektir.

Nükleer silâhlarla ilgili alâka-
lıların belirttiğine göre, birkaç
seneden beri Amerika'nın elinde
mevcut olan nükleer mayinler
(ADM) çeşitli büyüklükte-
Genellikle bunların tanınması ve
yerleştirilmesi geniş teşkilâta lü-
zum göstermemekte, bir helikop-
ter veya kamyon, nakline kâfi gel-
mektedir. Bir dağ yolunun, geçi-
dinin, köprüünün veya demiryolu
kesitlerinin yanında yerleştirilen
bu mayinler, uzaktan kontrol edi-
liir cihazlarla patlatılabilmekte,
böylece düşmanın ilerlemesi dur-
durulabilmektedir.»

Şimdilik, Türk savunma yetki-
lilerinden gelen bu haberleri be-
lirtmekle yetiniyoruz. Gerçeği bu
konuda da Amerikan kaynakla-
rından öğrenmemiz muhtemeldir.

Russel Mahkemesi

Amerikan baskısı altında
Russel Mahkemesini toplamak
gittikçe güçleşmektedir. Gene-
ral de Gaulle dahi, görünüşe
göre «romantik» saydığı bir
teşebbüs dolayısıyla, Johnson'u
güç durumunda bırakmayı «ger-
çekçi» bilmemiştir.

Mahkemenin önce, 10 Nisan'
da Paris'in ünlü Mutualité salo-
nunda toplanması kararlaştırıl-
mış, salon kiralananmıştı. Fa-
kat mukavele bozuldu. Russel
Mahkemesi, bunun üzerine Con-
tinentalet otelinin salonunu tut-
tu. Ama bilinmeyen baskılar
sonucu, otel patronları anlaş-
malarından vazgeçtiler. Nihay-
et Mahkemenin, solcuların e-
gemenliğinde bulunan Issy —
Paris banliyösünde — Belediye
sinin Tiyatro salonunda 29 Ni-
san'da toplanması kararlaştırıl-
dı. Fransız makamları açık
bir toplantıya müsaade etme-
diklerinden yargılama «özel
bir kapalı toplantı» niteliğini
taşıyacaktı. Gazeteciler, davet-
li olarak bu kapalı toplantıda
hazır bulunacaklardı. Ne var
ki, Le Monde gazetesinin bil-
dirdiğine göre, General de Ga-
ulle, Mahkemenin Fransa'da
toplanmasını engellemiştir. Ge-
neral, Sartre'a yazdığı bir
mektupta «Fransa'nın ilişkile-
ri bulunan ve bütün görüş ay-
rılıklarına rağmen geleneksel
dostu olarak kalan bir devletin
uluslararası teamül ile ve ha-
kukla bağdaşamayan bir mua-
meleye toprakları üzerinde mâ-
ruz» kalmasını istemediğini
söylemiş ve Russel Mahkeme-
sinin «herhangi bir adalet gö-
revini yerine getiremeyeceğini»
hatırlatmıştır.

Şimdi Mahkemeye yeni bir
memleket aramak gerekmektedir.
Ümit, İskandinav ülkelerinin
dedir. Yalnız o memleketler
üzerinde de ABD'nin müthiş
baskı yapacağı muhakkaktır.
Bu arada ABD'de, Amerikalı-
ların öldürdükleri sivil kişile-
rin sayısı üzerinde tartışmalar
yapılmaktadır. Ramparts der-
gisi, 1961'den beri 1 milyon co-
çuğun yaralandığını ve bunla-
rın 250 bininin öldüğünü yaz-
mıştır. Ramparts'a göre, 1 mil-
yon, muhafaza-kâr bir rakam-
dır. Bu işle görevli General
James W. Humphrey, «Ram-
parts'ın rakamlarına inanmıyo-
rum. Fakat yanlışlığını ispat
edebilecek durumda değilim»
demmiştir.

Şimdiye kadar Amerikan
makamları bu konuda istatistik
yapmaya ihtiyaç duymamışlar-
dı. En son General Humphrey,
hükümet hastahanelerine intikal
eden vak'alara dayanarak bu yıl
50 bin sivilin savaştan zarar
gördüğünü açıklamış ve sivil
kurbanların sayısının art-
tığını kabul etmiştir. Ama
Russel Mahkemesi, kesin delil-

leriyle, bunları ve benzeri sa-
vaş suçlarını dünya kamu oyuna
duyurmada büyük güçlük-
lerle karşılaşmaktadır.

General de Gaulle'un kararına
rağmen, yargılardan TİP Genel
Başkanı Aybar, Paris'e hareket
etmiştir. Generalin tutumunu e-
leştiren Aybar, «Barbarlığa hü-
kümetler dur diyemiyorsa, insan-
lık sorumluluğunu duyanlar di-
yeceklerdir» demiştir. Aybar'a
göre, Mahkeme, Stockholm'de
toplanabilecektir.

Ali Faik Cihan Dâvası Yargıtayda

«Sosyalist Türkiye» kitabının
yazarı hâkim Ali Faik Cihan,
ünü 142. maddeye göre 7,5 yıl
hapse mahkûm edilmişti. Ka-
rar temyiz edilmiştir. Şimdi 28
Nisan 1967 Cuma günü, «Sos-
yalist Türkiye» yazarının dâva-
sına Yargıtay'da bakılacaktır.

Trabzon Ağırceza Mahkeme-
sinde yaptığı savunmada, «Sos-
yalist Türkiye» yazarı hâkim
Cihan, şöyle demişti: «Yukarı-
dan beri bölüm bölüm yazılıp
açıklananlar, bir bakıma fay-
dasız boş laftan ibarettir. Çün-
kü kitap ortadadır ve burada
yazılı olanlar, kitapta da var-
dır. O kitap ki karşısına fikir-
le çıkılması gerekirken dâva
konusu edilmiştir. Acaba ne-
den (yanlış mı, doğru mu) de-
ğil de, (suç mu, değil mi?)»

Şimdi söz, Yargıtayındır.

Ticaret Koçeroları

Tefeci ve aracılığı, «özel sek-
tör birdir ve bütündür» diye sa-
vunan Odalar Birliği Başkanı
Sırrı Enver Batur, Elazığ'da da
orta sol hareketini şu sözlerle iş
adamlarının gözünde umulacılı-
maya çalıştı: «Dış ticaretin dev-
letleştirilmesi, ziraî âlet ve cihaz-
lar ile gübre ithalatının devlet
inhisarı altına alınması, yabancı
sermaye düşmanlığı, petrol şir-
ketlerinin millileştirilmesi istika-
metinde açılmış olan kampanyaya
son günlerde tüccarın ve ticaretin
kaldırılması kampanyası ilâve e-
diler, büyük taarruza geçilmiş
bulunmaktadır.»

Özel sanayiciyi destekleyen, fa-
kat büyük aracıya ve tefeciye
karşı mücadelede açan ortamın so-
lunun bu tutumu, «Büyük Taar-
ruz» sayılmaktadır!

Öte yandan McCarthy şefi feo-
dal kapitalist Fahri Tanman'ın
yönetimindeki Ziraat Odaları Bir-
liği aynı yönde çaba göstermek-
tedir. Kanunla kurulan ve kanun
sâyesinde büyük fonlara sahip
bulunan bu kamu hizmeti niteliği
taşıyan teşekküllerin tefeci, ara-
cı, komprador ve feodal kapita-
list çevrelerin savaş araçları hâli-
ne gelmeleri, tasvip olunabilecek
bir durum değildir.

Gerçek Plânlama Teşkilâtı: AİD

Türkiye'de gerçek bir plân-
lama teşkilâtı gibi çalışan AİD
son bir raporunda ihracatımızı
ele almıştır. Türklere yönel-
tilmiş bir sürü «tavsiyeler» ile
dolu olan rapor, bu tavsiyele-
re uyulursa ihracatın 1973'te
800 milyon dolara çıkacağını
söylemektedir: «Fırsatlardan
tam olarak istifade edildiği
takdirde Türkiye, ihracat ge-
lirlerini birkaç yıl içinde yüz-
de 60'ın üzerinde bir artışla
1966 seviyesi olan 490 milyon
dolardan 1973 yılında takriben
800 milyon dolara çıkartabilir.»

Bu artışta en büyük ümit,
kereste ve mamüllerine bağlan-
maktadır. Rapor, 20 yıl sonra
sırf kereste mamüllerinin ih-
racı sayesinde, Türkiye'nin yıl
da 400 milyon doların üstünde
döviz sağlayabileceğini belirt-
mektedir.

Kereste ihracı ve Meksika to
humluğu Demirel iktidarına
gelecek için Amerikanın sun-
duğu iki büyük ümit.

Nükleer mayınlar ve Topaloğlu

Türkiyede «atomik tahrip si-
lahı» adı da verilen nükleer ka-
ra mayinlerinin bulunduğunu,
New York Times'ın geniş habe-
rine dayanarak okuyucularımıza
duyurmuşuk. New York Times,
mayinlerden bir ara Almanya'ya
da yerleştirilmek istendiğini, fa-
kat nükleer serpintilerin sivil
halka büyük zarar verebileceği
endişesiyle bundan vazgeçildiği-
ni, Türkiye'nin Doğu hududunun
«dağlık ve az nüfuslu» olması
dolayısıyla oraya yerleştirildiği-
ni belirtmekteydi.

New York Times'ın haberi,
Washington'da yalanlanmamış-
tır. O tarihlerde Washington'da
bulunan Topaloğlu da New
York Times'ı yalanlama ihtiya-
cını duymamıştır. Topaloğlu, an-
cak geçen haftanın sonunda,
«Bizde nükleer mayin yok» de-
miştir. Topaloğlu'na göre «Ma-
yinlerin nükleer etkisi yoktur.
Bunlar nükleer değil, ama tesiri
çok yüksek olan savunma mayin-
leridir». Peki o halde, nükleer
olmayan bu silahın kullanılması,
neden NATO Nükleer Silahları
Planlama Komitesinde konuşul-
maktadır? Anlamaya imkân yok
tur.

Topaloğlu, bizim bu silahların
Doğu hududuna yerleştirilmesi-
ni istediğimizi söylemiştir: «Hu-
dutlarımızdaki açık geçitlerin
kapatılması amacıyla bu mayinle-
rin planlanmasını Amerikadaki
NATO Savunma Bakanları Nük-
leer Grubu toplantısında istedik.

Bizimle beraber Federal Alman-
ya da istedi. Konu, sonbaharda
memleketimizde yapılacak NA-
TO Savunma Bakanları Toplan-
tısında ele alınacak.»

Mehmet Ali Kışlalı, Tercüman'
da, Savunma yetkililerinden el-
de ettiği anlaşılan bilgilere da-
yanarak, bu konuda daha geniş
bir haber vermektedir: «Türkiye
nin Rus hududundaki 30 Rus tü-
meninin muhtemel saldırısını
durdurabilmesi için hudut bo-
yunda nükleer mayin düzenle-
mesini, bunların anahtarının Türk
Genel Kurmayında bulundu-
rulmasını istediği öğrenilmiştir.

Ahmet Topaloğlu

Rus sınırında 5 Türk tümeni
vardır.

Her biri 40 kilo ağırlığında o-
lup 400 tonluk dinamitin patla-
ma kudretine sahip bulunacak
nükleer mayinlerin Türk savun-
ması için zaruri olduğu, bunlar
derin toprak altında patlatılaca-
ğından nükleer serpinti tesiri
yapmayacağı, zararlı olmayacağı
ve tamamen savunma gâyesine
mâtuf olduğundan kimsenin iti-
razını çekmeyeceği ifade edilmiş
tir.

Türkiye'nin savunması ile ya-
kından ilgili yetkililer, bu teşeb-
büsün (Türkiye'nin NATO'ya
girmesinden bu yana yapılmış en
önemli teşebbüs) olduğunu açık-
lamışlardır.

Genelkurmayın Türk - Sovyet
hududuna nükleer mayin döne-
mesiyle ilgili teklifi, NATO üye-
lerince müsbet karşılanmış, mayin
döşeme, plânlama çalışmalarının
başlamasına karar verilmiştir
Türk Genelkurmayı, mayinlerin
sadece temin edilmesinin yetmi-
yeceğini ileri sürerek, bunların
kullanılması için gerekli sistemin
kontrolünün de Türk Silahlı Kuv-
vetlerine teslimini istemiştir.

Türkiye'deki nükleer silâhlar
ve bunların kullanılış sistemiyle
ilgili olan yetkililerin ifadesine
göre, Türkiye'nin bu isteği (te-
ferruatlı plânlar) ile desteklen-
miş olduğundan (emniyetli ve
tehlikesiz) bir sistem sağlayacak-
tır.

Türkiye'nin, kendi kontrolünde
olup, sadece savunmasında kul-
lanılabileceği nükleer mayin iste-
ğinin müsbet karşılanmasından
sonra, İtalya ve Batı Almanya
da Orta Avrupa'nın savunması
konusunda aynı mayinlerin kul-

İki politikacı tipi:

Ecevit ve Feyzioğlu

ZAMANGİL, KIRCA'YI KOMÜNİSTİKLE SUÇLUYOR

CHP'nin bugün içinde bulunduğu buhranın ilk belirtileri, 1961 seçimlerinden önce görülmeye başlamıştır. İlerki çatışmaların küçük çapta ilk işareti, 1961 Seçim Beyannamesi taslağını inceleyen Parti Meclisinde görülmüştür. Taslak, Doğan Avcıoğlu ve Coşkun Kırca tarafından, parti programına uygun biçimde hazırlanmıştı. Ferit Melen de vergi bölümünü kaleme almıştı. Ne var ki o zamanlar, seçim beyannamesi, yalnızca bir formalden ibaret sayıldığı için, Feyzioğlu'nun ısrarına rağmen, Parti Meclisi üyelerinden büyük kısmı, ilk fırsatta toplantıdan ayrılmışlardı. Sıra aracılar maddesine geldiği zaman, toplantıda, turizm bölümünü bekleyen Cihat Baban'ın dışında Cahit Zamangil ile Turhan Feyzioğlu kalmışlardı. Avcıoğlu ve Kırca, seçim beyannamesini bu üç Parti Meclisi üyesine okumaktaydılar. Aracılar maddesinde, üreticiyi de tüketiciyi de sömüren aracılığın ıslahı, çareleri ileri sürülmekteydi. Cahit Zamangil, maddeye şiddetle itiraz etti ve hatta aracı arı yeren Kırca'yı komünistlikle suçladı! Zamangil'e, bir partinin hem üreticiyi ve tüketiciyi, hem de tefeci ve aracıyı baş tacı etmesinin samimiyetsizlikten başka bir şey olmadığını anlatmak mümkün olmadı. Nihayet kâğıt üzerinde uzlaşmazları uzlaştırmaya üstadı Feyzioğlu'nun himmetiyle «ne şiş yansın, ne kebab» cinsinden bir formül bulunarak mesele tatlıya bağlandı. Ne var ki, bu kâğıt üzerinde uzlaşmazları uzlaştırmakla çözülecek bir mesele değildi. 27 Mayıs ertesi dönemde, hem tefeci ve aracıyı kollamak, hem de üretici ve tüketiciye refah vaat etmek gittikçe zorlaşmaktaydı.

ECEVİT, MÜCADELEYE 1962'DE BAŞLADI

Nitekim hayal kırıklığı yaratan 1961 seçimlerinden hemen sonra toplanan ilk Parti Meclisinde bu mesele ortaya atıldı. 1962 yılı baharında Parti Meclisinde Prof. Turan Güneş, şunları söylüyordu: «Gittikçe küçülen bir siyasi parti olmak istemiyorsak, işçileri ve fakir köylü kütlelerini saf-larımıza çekme yollarını aramalıyız. Nisbi temsil geldikten sonra, bir siyasi partinin her sınıf insanı sinesinde toplaması imkânsızdır. muhtelif kategori vatandaşlar arasında menfaat çelişmesi vardır. Hangi vatandaş gruplarını savunacağımızı seçmeliyiz. Bu çelişmelere artık gözlerimizi kapayamayız.»

Bülent Ecevit de, Güneş'in fikirlerine geniş ölçüde katıldığını belirterek, «Biz kimlerin partisiziz» sorusunu soruyordu: Nisbi temsili kabülünden sonra, artık aşırı bir telifçilik içinde herkesi toplamaya çalışmak imkânsızdır.

Bugün temsil etmeye çalıştığımız zümreler arasında menfaat çatışması vardır. Toprak ağası ile küçük çiftçinin çıkar çelişmesi bir yana, tüccar ile sanayicinin çıkarları farklıdır.

Parti bütün bunlar arasında yolunu bulmalıdır. Kime hitap edeceğini tesbit etmelidir. Tabiatıyla, bu, partinin bünyesinde bir değişikliği gerektirmek-

Bülent Ecevit

tedir. Parti giderlerinin zenginler eliyle sağlanması devam ettiği müddetçe, partilerin kanaatlerini serbestçe söylemeleri ne ve tercihlerini sarahatle ortaya koymalarına imkân yoktur. Mahalli teşkilatımızı da esraf teşkilatı olmaktan çıkarmalıyız.»

YÖN MÜ, İSTİKAMET Mİ?

Bugün çok açık gözüken bu gerçekleri, o zamanlar CHP çoğunluğu anlamaya hiç hazır değildi. Hatta İbrahim Öktem'in «CHP'ye verilecek yön» adlı önergesindeki «yön» kelimesi, müthiş kıyametler koparmakta, «yön» derhal «istikamet» diye değiştirilmek-teydi!

Yönetici çoğunluğu, bu yepyeni sınıflı nitelikteki meseleyi fena halde yadırgadığı için, ne İsa'yı ne Musa'yı seçmeye yanaşmıyordu. Feyzioğlu ise hem İsa'yı hem Musa'yı memnun etme telifçiliğinin şampiyonu idi. Bu sebeple, 1962 yılından itibaren partide, Feyzioğlu'nun sahte ilericiliği hâkim oldu. Feyzioğlu, aracı ve tefeciye toz kondurmadan, bir sürü parlak ilerici lâfırlar söylüyordu. Buna moda deyimle «şerbetçi ilericiliği» diyebiliriz.

Aracı ile tefeciye görmezlikten gelen ve aslında kurulu köhne düzenden yana olan Feyzioğlu ilericiliği, 1965 seçimlerine kadar sürdü. Yalnız bu arada İnönü Hükümeti anormal biçimde düşürülmüş ve

Turhan Feyzioğlu

emperyalizmin ne demek olduğu biraz anlaşılmıştır. Emperyalizm, birkaç gün içinde büyük bir partiye genel başkan imal ediyordu. Öte yandan servet beyanı, vergi tedbirleri, toprak reformu söylentileri, petrol ıslahatı ve dış politika kıpırdanmaları, çıkarıcı zümreleri fena halde endişelendiriyordu. Bu şartlarla sahte ilericiğin geçer akçe yapılması gittikçe güçleşiyordu. Saflar, belli olmaya başlamıştı.

1965 seçimlerine bu durumda girildi ve CHP ağır bir yenilgiye uğradı. Tefeci ve aracıyı gücendirmeden ilerici yapma sevdasındaki Feyzioğlu'cular, bundan İnönü'nün 1965 yazında söylediği «ortanın solu» sloganını sorumlu tuttular. Ortanın solu denmeseydi, bu yenilgi olmayacaktı. Ayrıca Feyzioğlu'na göre, TİP'e parlamentoda grup kurma imkânı veren millî bakiye sistemi ve birleşik oy pusulasının kabulü büyük bir hata idi. Feyzioğlu TİP'i geştirir diye, seçim sistemi değişikliğine daha önce de itiraz etmişti.

ORTANIN SOLUNA HAYIR, POLİTİKASINA EVET

1965 seçimlerinden hemen sonra Kasım'da toplanan Parti Meclisinde, Feyzioğlu, ortanın solu sloganına karşı çıktı: «Slogan nedir? Halk sloganı işitince ben bunu istiyorum demeli dir. Kabul ediniz ki, ortanın solu sloganı, bizi birçok yer ve halde sorular karşısında bırakıyor. Bundan kurtulmaya çalışmalıyız» görüşünü savunuyordu. Bülent Ecevit ise, ortanın solundan dönemeviz diyordu: «Ortanın solu, eğer bizi ezmisse, bundan dönersek, bir de geri istikamette bizi ezecektir». Ne var ki 1965 seçimlerinden sonra, ortanın solunu unutturmaya yönelmiş Feyzioğlu'nun görüşü hâkim oldu. 1966 Haziran Senato Kısmi Seçimlerinde, Feyzioğlu politikasına uygun biçimde, Ecevit hariç, bütün parti yetkilileri «ortanın solu» deyimini kullanmaktan dikkatle kaçındılar. Hatta Senato seçimlerinden sonra, «ortanın solu» diyen tek CHP ileri geleni Ecevit, CHP gurubunda «çatlak ses» çıkarmakla suçlandı. Ecevit «Bu sesler çatlak ses değil, CHP'nin gerçek sesidir» cevabını verdi.

Ne var ki, «ortanın solu» deyiminin unutturulmaya çalışılması da, CHP'nin seçim şansını değiştirebilmiş değildir. CHP Senato seçimlerinde de, ancak milletvekili seçimlerindeki oy yüzdesini muhafaza edebilmiştir. Bu durum, Ecevit ve arkadaşlarını, cesaret ve samimiyetle ortaya çıkmanın şart olduğunu inandırdı. Artık tefeci ve aracıyı idare eden sahte bir ilerici mümkün olamazdı. Ortanın solu, sonuçlarıyla birlikte, apaçık savunulmalıydı.

«AMERİKALILARDAN GENEL BAŞKAN İSTEYİN!»

Öte yandan bir takım dış güçlerin AP'ye benzer bir CHP istedikleri iyice belli olmuştu. Ecevit ve arkadaşları, iç politikamıza yön vermeye çalışan bu dış müdahaleleri açıkça dile getiriyorlardı. Senato seçimlerinden sonraki grup toplantısında, Ecevit, dış müdahaleleri cesaret ve samimiyetle gözler önüne seriyordu:

«Bazı müttefiklerimiz, artık

Türkiye'den çok AP'nin müttefikleri gibi davranıyorlar. Büyük petrol şirketleri, AP'nin ortakları gibi çalışıyor... CIA'nın dost ve müttefik üklele, ne kadar kirli oyunlarla iç politikaya etkili olarak karıştığı, Amerika'da açıklanmıştır. Kendi istediği kimseleri iktidara getirip, istemediklerini indirmek için seçimlerde para dökmekte, hattâ bazı ülkelerde sahte oy pusulası doldurmaktadır. Büyük bir komünist tehlikesi varmış gibi gösterip, meşrû ve demokratik muhalefetlerin ezilmesine gerekçe hazırlamak için veya silâhsız ve dolaylı saldırı tehlikesi varmış gibi gösterip silâhlı Amerikan müdahalesine mazeret bulmak için nümayişler, sabotajlar ve hattâ iç harpler düzenlemektedir.

Yalnız düşmanlarımızdan değil, dostlarımızdan da gelen tehlikelere karşı milletçe uyanık olmalıyız.»

Artık emperyalizmin de, aracı, tefeci ve kompradorun da oyunları, Türk kamu oyuncağı öğrenilmişti. Emperyalizmi ve içerdeki tefeci, aracı, komprador tipi işbirlikçilerini kollayan bir sahte ilerici iktidar etmişti. Ecevit, yutturmacayı reddeden bir ilerici bayrağını ele alıyordu. Feyzioğlu ise, hâlâ emperyalizm ve işbirlikçilerini kollayan kurulu düzen den yana bir ilerici iktidarı geçerkçe saymaktaydı. Feyzioğlu, ilk ciddi çıkışını, herhalde kudretli bir takım çevrelerden de cesaret alarak, perde arkasından «76'lar»ı örgütlemekle yaptı. Bu hareketle, ihtiyatlı İnönü'yü geriletebileceğini ümit ediyordu. Ama bu hesap tutmadı. Sekizlerin sağladığı mazeretle hazırlanan Yeni Gazete'deki «CHP'deki ikiliğin ıyüzü» adlı yazı serisinde belirtildiğine göre, İnönü, 76'ların temsilcilerini «Amerikalılar bir Başkan buldular benim yerime... Amerikalılara müracaat ediniz, belki size bir genel başkan da bulurlar...» diye azarladı. Artık zarlar atılmıştı. Hele Kurultay yenilgisinden sonra, Feyzioğlu, ilerici maskesini atarak, emperyalizm ve işbirlikçilerinin CHP içindeki lideri olarak sahneye çıktı...

ŞERBETÇİ İLERİCİLİĞİ İFLÂS ETMİŞTİR

CHP içinde bir yıla yakın süredir, program çerçevesinde bir gerçek ilerici iktidar ile sahte ilerici iktidar çatışması vardır. Feyzioğlu, farzımuhal, CHP Genel Başkanlığı kazansa bile, ilerici maskesi düştüğü için, bu mücadeleden yenik çıkmıştır. Zira 1967 Türkiye'sinde emperyalizm ve işbirlikçilerini kollayan, sözde ilerici iktidarın telâhîni gizlemeye imkân yoktur. Nitekim yıllarca kamu oyunun ilerici tanındığı Feyzioğlu, bir kaç ay içinde AP'nin rekorunu kırarak gerici iktidara düşmüştür. Şerbetçi i-

lericiliği iflâs etmiştir. Feyzioğlu saflarında yalnızca tefeci, aracı ve kompradorlar ve bu para babalarının nüfuzundaki kişiler vardır. Meçhûl bir kişiyi, bir kaç günde büyük bir partinin lideri yapan karanlık güçler, Feyzioğlu için de çalışmaktadır. Bir zamanların sözde ilerici Feyzioğlu, bir Mc Carthy üslûbuyla AP'de başarı sağlayan karanlık güçlerin savunuculuğunu yapmaktadır. Ama bu oyun, Türk kamu oyuncağı, yutulmamaktadır. Feyzioğlu bu karanlık güçlerin etkisiyle bir gün, farzı muhal, vezir olsa bile «adam» olamayacaktır. Zira Feyzioğlu, artık ağzıyla kuş tutsa, ilerici lik iddiasına kimseyi inandıramayacaktır. Feyzioğlu ilerici iktidarı, kökleri Washington'a kadar uzanan tefeci, aracı komprador ilerici iktidardır ki, bunu artık 1967 Türkiye'sinde ilerici iktidar diye sunmaya imkân yoktur. Amerikalılar, farzımuhal, Kara Vasıf tipi bir tahtıralı rejimi kurabilirlerse dahi, bu nun demokrasi olduğuna Türk kamu oyu inanmayacaktır. CHP içinde kartlar artık açıktır. Feyzioğlu'nun neyi, Ecevit'in neyi temsil ettikleri bilinmektedir.

Emperyalizm ve işbirlikçilerin kopmasıyla, uzlaşmazların uzlaştırılması çabası son bulacak ve CHP bundan mutlaka güç kazanacaktır. YÖN, geçen sonbahardaki CHP Kurultayından önce bu gerçek şu sözlerle dile getiriyordu.

«Ortanın solu nedir, ne değildir tarzındaki lâf kabalığı arasında CHP en ciddi buhranlarından birini yaşamaktadır. Parti içindeki sağ ve sol mücadelesi, artık liderleri uzlaştırıcı çabalarıyla geçiştirilebileceğinden benzermemektedir»

Ortanın solu iktidarı, ortanın solu iktidarı arasındaki mücadeleden tatlıya bağlanması da — ki bu yıl, CHP geleneğine uygundur — kaçınılmaz çatışmanın geçitirilmesi için ve hayal kırıklığından başka sonuç vermiyecektir. Ancak Bülent Ecevit liderliğinde, ortanın solu iktidarı hâkim duruma gelişi, partide hayli ciddi sarsıntılara yol açsa bile, CHP'yi ara tabakaların eğilimlerine uygun ve toplumun gidişinde önemli rol oynayabilecek bir teşekkül hâline getirebilir...

Ümit edilmelidir ki, daha uzun süre partinin başında kalamayacak olan CHP lideri, anlamsız uzlaşmalarla vakit kaybetmek yerine, bu kaçınılmaz tercihin bir an önce gerçekleştirilmesi yolunda büyük ağırlığını kullansın. Zira CHP'de bir Topaloğlu ile bir Çelikbaş'ın (barış içinde bir arada yaşaması) ve bunun normal karşılanması artık mümkün değildir.»

YÖN'ün sonbahar Kurultayından önce koyduğu bu teşhis, altı ay içinde doğrulanmıştır.

VESİKA

Nâzım Hikmet kendi şiirini anlatıyor

Derleyen: Ekber Babayev

Nâzım ile Moskovada 13 yıl çok yakın arkadaşlık yapan Ekber Babayev, Şarkiyat Enstitüsünde Türk Edebiyatı uzmanıdır. Babayev, Nâzım'ın ömrünün sonlarına doğru, bazılarını kendi eliyle yazdığı, bazılarını ona dikte ettiği sanatı ile ilgili görüşleri toplamıştır. Böylece Türk Edebiyat Tarihçileri için önemli bir vesika ortaya çıkmıştır.

İMLÂ NÂZİM'İN İMLÂSIDIR, DEĞİŞTİRMEDİM

Nâzım Hikmet'in odası. Duvarlarda Abidin Dino'nun «Yürüyüş» tablosu, İstanbul'un renkli fotoğrafı, Avni'nin «Atlar» 1. Bulgar piyonerlerinin hediyesi: nakışlı, dokuma bir halı, halıda Nâzım'ın çok güzel, çok büyük, ve kendisine en çok benzeyen bir portresi.

Nâzım'ın masasında, Nâzım'ın yazı makinesinde, Nâzım'ın kitabı için bir Önsöz yazıyorum, Nâzım'ın bana hediye ettiği kalemle tashihler yapıyorum.

Nâzım, büyük Rus şairi Puşkin için şöyle yazdı: «Puşkin'i sinemada, tiyatrodan seyrettim, Puşkin üstüne yazılmış kitaplar, biyografiler okudum ve her seferinde yüreğim ağzıma geldi, aman kendini öldürtecek diye ve her seferinde dehşetli bir keder duydum, Puşkin öldü diye.»

Nâzım'la 13 sene çok yakın arkadaşlık ettim, yazdığı şiirlerin hemen hepsini kendi dilinden dinledim, Moskova'da yazılan şiirlerin ilk okuyucusu oldum, 1951-in 29 Haziranında onu Moskova'nın «Vnukovo» uçak alanında karşıladım ve 1963-ün 3 Haziranında Moskova'nın «Novodeviçye» mezarlığında onunla vedalaştım.

Şimdi şu önsözü yazarken, o 13 sene gözümün önünde canlanıyor ve 3 Haziran 1963'e her yaklaşımda yüreğim ağzıma geliyor: Aman Nâzım gidecek ve dehşetli bir keder duyuyorum - «Bu dünyadan Nâzım geçti». (Nâzım Hikmet'in çocukluk ve gençlik arkadaşı Vâlâ Nureddin, Nâzım için yazdığı kitaba şu güzel başlığı koymuştur: «Bu dünyadan Nâzım geçti»)

Nâzım Hikmet üstüne epey yazı çıktı, yine çıkacak. Onun sanatı üstüne eleştirmeler yayınlandı, yine yayınlanacak. Fakat bunların hepsinden çok daha önemli bir şey var: Nâzım'ın kendi diliyle kendi sanatını anlatışı.

Nâzım kendi sanatı üstüne konuşmasını sevmezdi. Kitapları için Önsöz

zû ona biz zorla yazdırırdık. Bir keresinde de tuttu şöyle bir önsöz yazdı:

«Çocukluğumda, imlâde çıkan yanlışların doğrularını en aşağı yirmi beş kere yazdırıp, beni cezaya çarparlardı. Şimdi, çarpıldığım en ağır ceza, basılı kitaplarıma önsöz yazmak. Kitap ortada, okuyucunun da aklına fikrine güveniyorum. Zaten güvenmemem, kitabımı okusun diye önüne sürmezdim. Öyleyse önsöze, hele benim yazacağım önsöze ne lüzum var? Ben sanatı şöyle anlarım, böyle anlarım, demekteki mânâ ne? Sanat görüşüm, bu görüşün nasıl geliştiği, ne gibi değişimler geçirdiği, hele böyle bir Seçme Yazılar kitabımı okuyan için belli oluyorsa ne yapsam faydasız. Benim önsözüm de, kitabı düzenliyenin son sözü de faydasız. Ama işte, bütün bu söylediklerime bakmaksızın, önsözü yine de yazıyorum. Du-daklarımı kemiriyorum, alnımı kırıştırıyorum, kalkıp kalkıp oturuyorum, ama yazıyorum. Neden? Niçin? Çünkü ne yapmak istemişim de, ne yapabilemişim; hasretim neymiş de, bunun ne kadarını gerçekleştirebilmişim, belli olsun istiyorum. Yani ben sanat görüşünü, ne yapmak istediğimi, hasretimi okuyucuya söyleyeceğim. O, bakacak, yaptıklarımı, yapabildiklerimi okuyacak, ölçek. Ayrılık varsa görecektir. Elbet te var. Hasretimiz gerçekleştirebildiğimizden çok ilerde, çok büyük. Ayrılık var, ama aykırılık, zıtlık yok. Ben sanat görüşüme aykırı tek satır yazmadım, yazmamağa çalıştım.»

Sonra bir kaç kere daha bu önsözlerden yazdı. Nâzım. Fakat benim asıl istediğim şeyi - kendi sanatını anlatan yazıyı bir türlü yazmıyordu ya-hut yazmak istemiyordu. Hep aynı se-bep, anlaşılan.

Birgün İtalyadan, Nâzım'ın eserlerini basan bir yayınevinden mektup geldi. Yayınevi sahibi. Nâzım'ın bütün eserlerini, şimdiye kadar ne yazmışsa, kaç cilt olursa olsun, basmak niyetinde olduğunu yazıyor ve Nâzım

dan sanat anlayışı üstüne bir de bir yazı istiyordu. Şunu da söyleyeyim ki, bu yayınevi, Nâzım'ın eserlerini en iyi basan bir yayıneviydi ve hattâ bir keresinde «Memleketimden İnsan Manzaraları»nın üçüncü kitabını bir sayfa Türkçe, bir sayfa İtalyanca olarak basmıştı. Nâzım'ın bu yayınevine saygısı büyüktü ve yapılan teklifi sevinçle kabul etti.

Eserleri toplamaya başladık, dönüşte Berlin'e, sonra, az sonra ... 3 Haziran 1963.

Tanganika'ya gitmeden biz şöyle kararlaştık: ben, Nâzım'ın başka zamanlarda yazdığı ve bende olan yazılarından bir «montaj» yapacam, Nâzım dönüşte onları gözden geçirecek, gereken yerlerini işleyecek ve yazıların arasında «köprüler» kuracak.

Ben «montaj» ı yaptım, Nâzım'a gösterdim, beğendi, «köprüler» den konuştuk, iki gün sonra bu köprüler kurulacaktı.

Aşağıdaki yazı işte o «montaj» dır. Maalesef, köprülersiz. Köprüleri ben kurmağa çalıştım: Nâzım'ın yapmak istediklerini hatırlayarak.

İmlâ Nâzım'ın imlâsidir, değiştirmedim.

YAHYA KEMAL ANAMA SEVDALİYDİ SANIRSAM

Niçin şiir yazıyorum? Bunu başka türlü sormak daha doğru: Şiir yazmağa neden, nasıl başladım?

Hatırlamaya çalışayım.

13 yaşlarındaydım. İstanbuldaydık. Büyük babam şairdi, ama şiirlerini hâlâ anlamam. Dilini, Osmanlıca dediğimiz, yüzde yetmiş beşi arapça, farsça sözlerle ve arap, fars gramer kaydelerine uygun bir Türkçeyle yazardı. Bunlar didaktik, dogmatik, dini şiirlerdi. Anlamıyordum onları. Ama ben şair bir büyük babamın torunuydum. Anam Lamartine bayılırdı. Fransızca okurdu. Bir kere, o zamanlar Lamartin Türkçeye çevrilmiş, bir kaç şiiri de Osmanlıca'yı, anam Fransızca çok iyi bilirdi, ama Osmanlıca'yı bilmezdi. Benim gibi.

Büyük babam, mevlevi Nâzım Paşa şairdi, anam Lamartine bayılırdı. Evi mizde, babamın edebiyatla ilgisizliğine bakmaksızın, şiir baş köşede idi.

Karşımızdaki evde yangın çıktı. Yangını ilk görüşüm. Şaşıtm, korktum. Büyük babam, yangın bize atlamasın diye pencereden Kuran'ı tuttu karşıdaki alevlere. Yangın söndü. Kuran gücüyle, hattâ etfaiye gücüyle de değil, ama yaktığı evi kül ederek söndü kendiliğinden ve ben bir saat

sonra ilk şiirimi yazdım. Yangın. Vani, büyük babamın yüksek sesle okuduğu aruzla yazılmış şiirlerinden ku-lağında kalan ses taklitleriyle yapılmıştı. Yani ne aruzdu, ne heceydi serbest vezindense haberim yoktu uydurmaydı. Dili de öyle, Osmanlıca taklidiydi. Konusuysa şu:

Yanıyor yanıyor Müdhis terakeler

Çekiyor ağuşuna bu advi beşer
Haneler, fakirler, yetimler...

Şimdi bunları yazarken bir şeyin farkına vardım. Büyük babamdan çok Edebiyatı Cedidenin, Fikret'in meselâ etkisindeymişim. Neden? Bilmiyorum. Belki de hiç şiir sevmiyen ama Tevfik Fikret'i - o da bir çeşit Osmanlıca'yı yazardı, iki kere yüksek sesle yanımda okuyan babamın yüzünden mi? Belki de.

İkinci şiirimi 14 yaşında yazdım sanırsam. Birinci Dünya Savaşı için deydik. Dayem Çanakkalede şehit olmuştu. Dehşetle yurtseverdim. Savaş için bir şiir yazdım. Ne tuhaf, yazdığım çok iyi biliyorum da, hattâ artık Osmanlıca'yı değil, okulda okuduğumuz şair Mehmet Emin'in tak-kır tukur ama Arapçası, Farsçası az Türkçesiyle yazdığımı biliyorum da tek satırı aklımda değil.

Sonra üçüncü şiirimi 16 yaşında galiba yazdım. Büyük bir Türk şairi. Türk şiirine o devir için yeni bir şiir dili ve anlayışı getiren Yahya Kemal anama sevdalıydı sanırsam. Evde şiirlerini okurdu anam. Bahriye mektebinde tarih öğretmenimdi şair. Kız kardeşimin kedisi üstüneydi yazdığım şey. Yahya Kemal'e gösterdim, kediyi de görmek istedi, ve şiirimde anlattığım kediyi gördüğünü kediye o kadar benzetmedi ki, bana: sen bu pis uyuz kediyi böyle övmesini biliyorsun, şair olacaksın, dedi.

17 yaşında galiba ilk şiirim basıldı. Yani «Serviliklerde», yani mezarlıklarda ağlayan hayatında sevmiş ölümler üstüneydi. Yahya Kemal düzeltmişti bir çok yerini.

Sonra kızlara tutuldum, şiir yazdım. Sonra Antant İstanbulu işgal etti, onlara karşı ve Anadolu savaşını tutan şiirler yazdım. Vicdan nedir, namus nedir filân diye düşündüm, şiirler yazdım. Ama artık dilim temizceydi ve hece vezniyle ve doğru dürüst kafiyeyle yazmasını öğren-tim.

Anadoluya geçtim. Millet sıkı at-ları, nuhtan kalma silâhı, açlığı ve bitile savaşıyordu Yunan orduları-

Nâzım Hikmet ve Ekber Babayev

Batum'dan Moskova'ya geliste aklık mintakasından geçtik. Gördüklerim üzerimde çok tesir etti. Fakat böyle bir acliğin dahi inkılâbı yıkamıyacağını haykırmak istedim. Moskova'da hece vezniyle, ve, bu veznin çeşitli hece kombinezonlarıyla açlığa dair bir şiir yazmak istedim olmadı. O zaman Batum'daki şiirin şekli geldi gözümün önüne. Bunun çok iyi tanıdığım Fransız serbest vezni olamıyacağına, her nedense kanaat getirdim, bunun yepyeni bir şey olduğuna ve şairin böyle dalgalar halinde düşündüğüne hükmettim ve «Açların Gözbebekleri» ni yazdım:

Kimi
kemik
dizlerine vurarak
yuvarlak
bir karın taşıyor

Kimi
deri... deri!
Yalnız
yaşıyor
gözleri!

Bu tarzda kafiye'nin büyük bir rol oynadığını sanıyordum o zamanlar ve kafiye'ye hâkim olmak için temrinler yapmağa başladım. Misâl:

Yağmur yağ,
yağ yağmur yağ
Ağları sağ
hey babalık.
Yine dere kurudu be çıkmıyor
balık...

Aynı zamanda şiirdeki ahengin de bir saz, hattâ tek bir keman değil, bir orkestra, çeşitli âletlerin çeşitli kombinezonlarla ses verdiği bir orkestra ahengi olması gerektiğine kanaat getirdim. «Yeni Sanat», «Bahri Hazer», «Salkım Söğüt» şiirleri teknik bakımından bu kanaatin denemeleri ve mahsulleridir. Bütün bu şekil oyunlarında esas yine hece veznin, yani halk şiirimizin ve aruzun yani Divan Edebiyatımızın unsunlarını muhafaza ediyordu. Kafiye tertiplerinde zorluk çekmiyordum, çünkü Divan Edebiyatı kafiye oyunlarının ve imkânlarının en mükemmellerini vermişti, geleneğimde bu taraf vardı. Bu devirdeki şiirleri bilhassa sahnedem, yahut hep bir ağızdan okunmak için yazıyordum. Bunun da elbet te şekil de tesiri oluyordu. Hep bir ağızdan okunmak için yazdığım ve bir yürüyüş marşı temposuyla işlediğim şiirlerden birine misâl:

Adım
adım
adımlar adım — ları
Kal — dırım, kal — dırım
kal — dırım — lar kal — dırım — ları...

Cadde
caddeler —
kalabalık.
Ka — la — ha — lk...
Bütün bu şekil araştırma, yeni öze en uygun şekil bulma araştırmalarında o devir Sovyet şiirinin bir yahut bir kaç kolunun tesiri ortadadır.

(Nazım Hikmet'in «O devir» dediği 1920 seneleridir. O yıllarda Sovyet şiirinde, hakikaten, bir kaç kol vardı. Bunlardan en önemlisi, Mayakovski'nin önderlik ettiği «Fütürizm» ve içlerinde İlya Selvinski ve Eduard Bagritski gibi ünlü şairler bulunan «Konstruktivizm» şiir ekolları idi. O yıllarda, henüz Rus dilini bilmeyen Nazım Hikmet'in dikkatini, bu ekollerin sanatta savundukları öz değil, şekil meseleleri çekiyordu. Mayakovski şiirinin şeklini beğenen ve o tarzda (şekil bakımından) şiirler yazmaya başlayan Nazım Hikmet, kendisinin de «Fütürist» olduğunu söyledi. Fakat birgün sokakta rasladığı Rus

ça bilen bir Türk Nazım'a şöyle demiş:

— Yahu, sen deli misin? Kendine «Fütürist» diyorsun ama biliyor musun fütüristler şiirde lirizm'i inkâr ediyorlar?

— Ya, demiş Nazım, öyleyse ben fütürist değilim. Peki lirizm'i inkâr etmeyen kimlerdir?

— Konstruktivistler.

— Öyleyse ben konstruktivistim!

Fakat Nazım'ın «konstruktivistliği» de uzun sürmemiştir. Biraz sonra bir başkası fütüristlerin lirizm'i inkâr etmediklerini, lirizm'i inkâr edenlerin konstruktivistler olduğunu söylemiştir. Ve Nazım yeniden «Fütürist» olmuştur.

«GRENADA, GRENADA,
GRENADA MOYA!»

Nazım Hikmet'in sonraki şiirlerinde fütürist ve konstruktivizm'in öz bakımından bazı etkileri görünmekle beraber (Örneğin: «Sanat Telâkisi» şiirinde «Şiirime ilhâm veren perimin omuzlarında açılan kanat asma köprülerimin demir putrelle-rindendir), bu etki genel olarak şekildedir.

**YAKINDA BULGARİSTANDA
YAYINLANACAK OLAN
«NAZIM HİKMET'İN TOPLU
ESERLERİ» NE ÖNSÖZ**

Bu kitabın yazarı yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü halkına vermiş olmakla övünen sıradan bir Türk şairidir. Oteyandan bu şair, adı, coğrafyası, ırkı, milliyeti ne olursa olsun, milli bağımsızlık, sosyal adalet, barış için dövüşen her halkın bu uğurlardaki savaşlarını şiirlerinde övmüştür. Onların zaferlerini öz halkının zaferleri, yenilgilerini öz halkının yenilgileri, sevinçlerini, acılarını öz halkının sevinci, acısı bilmiştir. Bu kitapta bu acılardan, bu sevinçlerden, bu yenilgilerden bu zaferlerden yankılar da var.

Bu kitap, bir yandan da, bir tek insanın başından gelip geçenlerin hikâyesidir: Sevdalarının, hasretlerinin, yaşayış ve ölüm karşısındaki davranışlarının, korkularının, hastalıklarının, umutlarının, bahtiyarlıklarının, inançlarının hikâyesi.

Yine bu kitapta, sayın okuyucularım, kullandığım âleti, gücümün yettiği kadar nasıl yontmağa, söylemek istediğim Türküleri en temiz bir sesle söyleyeceğimin hesabı da veriliyor.

Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, Doğuda, Batıda, Güneyde, Kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üstünde kurulmuş medeniyetlere, büyük dünyamıza uzanmak istedim. İnsan oğlu, nerde, ne zaman ve hangi dilde olursa olsun, yüreğine ve kafama uygun bir şiir söylemişse, onun söylenişindeki ustahğı incelemeye, ondan bir şeyler öğrenmeye çalıştım. Yalnız kendi edebiyatımları değil, Doğu ve Batı edebiyatının bütün ustalarını usta bildim.

NAZIM HİKMET

Buna, yani o devirdeki Sovyet şiirinin Nazım'a etkisine bir örnek daha: Yirminci yıllarda Moskova'da ağızdan ağıza dolaşan bir şiir vardı, Mihayil Svetlof'un «Grenada» şiiri, Grenada İspanya'da bir kasabadır. Şiirin kahramanı «Grenada, Grenada, Grenada moya!» (Benim Grenada'm) diye bir türkü söylüyor ve birden bire alından bir kurşun yiyince, Grenada kelimesini sonuna kadar söyleyemeyip, «Grena..» diye ölüyor. Şiirdeki sözleri anlamayan Nazım Hikmet, şiirde kelimeyi yarıda bırakma oyununu o zamanlar yazdığı «Salkım Söğüt» ve «Bahri Hazer» şiirlerinde kullanıyor:

Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atarı rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr.
Atları...

(Salkım Söğüt)

Çıkıyor kayık
iniyor kayık
Çıkıyor ka...
iniyor ka...

Çık...
in...

(Bahri Hazer)

Çok sonra, 1952-de, bu şiirlerden söz açıldığı zaman Nazım şöyle demişti:

— Svetlof'un şiirinden patlamamış fakat bir an sonra patlayacak bir elbombası, benim şiirlerimde ise batmamış fakat bir an sonra batacak bir kayık ve düşecek bir at var.

— Ne söylüyorsunuz? Ne elbombası, üstat, - dedim.

— Granata elbombası değil mi?

— Evet, elbombasıdır ama şiirde «Granata» değil «Grenada» dir, yani İspanya'da bir kasabadır.

— Yok canım! Hay allah kahretsin, öyle anlamışım ne yapayım, şiiri artık yazmışız...

Bu örnek te, Nazım Hikmet'te Sovyet şiirinin etkisinin önce şekilde olduğunu gösteriyor. O devirdeki Sovyet şiirinin etkisini her şeyden önce o devrin şiirini yaratan havada, ihtilâlin doğurduğu heyecanda aramak gerekir. Mayakovski'lere, Bagritski'lere, Svetlof'lara şiir yazdıran ihtilâl, iç - harp, NEP havası Nazım'a da o heyecanlı şiirleri yazdırmıştır. O zamanın Sovyet şiirindeki muhteva, hem Sovyet şairlerinde, hem Nazım Hikmet'te müşterektir. Daima yeni bir öze yeni bir şekil arayan Nazım Hikmet, Sovyet şairlerinin bulduğu bazı şekillerden faydalanmıştır. Sovyet edebiyatının Nazım Hikmet şiirine etkisi konusunu ele alırken bu noktaları göz önünde bulundurmamak faydalı olur kanaatindeyim.

Gelecek yazı :

«UZUN ZAMAN SEVDA
ŞİİRİ YAZMADIM»

na karşı. Milleti ve savaşını keşfettim. Şaştım, kortum, sevdim, bayıldım ve bütün bunları başka türlü yazmak gerektiğini sezdim, ama yazamadım. Daha büyük bir sarsıntı gerekti... (Ve o gün bugündür şiir yazmadan edemiyorum).

FÜTÜRİST RESİM, KONSTRÜKTİVİST Mİ?

Anadoluya, işgal altındaki İstanbul'dan, geçişimde ve bilhassa Bolu'ya gelip halkla, hele köylüyle yakından temasımda ve Sovyet Rusya'da olup bitenleri kulaktan duyup, Marks'ın Lenin'in isimlerini filân da işitişimde, şiirle yeni şeylerin, şimdiyedek söylenmemiş şeylerin ifade edilmesi gerektiğini sezdim. Bu işte ilkönce beni yeni öze göre yeni bir şekil bulmak meselesi ilgilendirdi. Şekilde yenilikler daha kolaylıkla yapılır genel olarak. İşe kafiye'den başladım. Kafiye'leri mısraların sonunda değil de bir sonda bir başta denedim. Misâl:

Yıldızlarla ufka sarkan beyaz, dümdüz bir gece
Saatlerce nasıl koşmak arzusunun verirse...

Bolu'dan Trabzon'a geldiğimde, Sovyet Rusya'ya geçmek maksadıyla, öz şekilden daha çok ilgilendiriyordu beni. Fakat bu özü, yani inkılâpçı saydığım bu özü, genel sembollerle vermeğe çalıştım. Misâl:

Mısırın yanık kızıl çöllerindeki ehram,
Bugün seni gönlünün diliyle söven adam
Belki yiğit yürekli, belki de bir delidir,
Fakat seni mutlaka yıkmaya yeminlidir...

Batum'a geldim. Sovyet realitesiyle temas ettim. Bir yandan Kızıl Ordu şiirini yazdım, öbür yandan tekrar şekil meseleleri beni uğraştırdı. On dört ve yedi hecelerle, «Mukaddes Kitab» ı yazdım. Böyle denemeler benden önce de yapılmıştı, fakat ben kendi şiirlerimde bunu ilkönce deniyordum.

«Pravda» gazetesinde, yahut «İzvestiya» da, şimdi hatırlamıyorum ve her halde Mayakovski'nin olacak bir şiirini gördüm, uzun kısa mısraların şekli beni çok ilgilendirdi. Fakat şiiri tercüme ettirip neden bahsettiğini anlamak mümkün olmadı.

ALMANYA MEKTUPLARI: II

Musaddık'ın düşürülmesi
ve bir benzetiş

Prof Dr. Muammer Aksoy

Musaddık

İsmet İnönü

Satılıklar, «İnönü'yü de Musaddık'ın akıbeti bekliyor» diyorlar's

Geçenlerde İran'ın tanınmış siyaset adamlarından biri öldü. Hiç değilse başlangıçta, milleti için büyük işler yapmak isteyen ve bir dereceye kadar da yapan, fakat sonradan gerekli cesaret ve mahareti gösteremeyen iyi niyet sahibi dürüst bir İran vatanseveri... Bunun için Musaddık'ın nasıl Başbakanlıktan düşürüldüğünü ve mahkûm edildiğini hatırlamanın sırasıdır bugünlerde...

Musaddık'a karşı hangi kuvvetlerin seterber olduğunu gözönünde bulundurmanın, son aylarda memleketimiz bakımından taşıdığı başka ve daha önemli bir anlamı var. Yakın tarihimizin Atatürk'ten sonrakı en büyük Devlet adamına, bazı McCarthy'ciler tarafından yakıştırılan isimler arasında. Musaddık'ın da adı geçivormuş. «Sukarno'nun akıbetine uğrayacak» diyorlarmış. Bu sözlerin üstünde ciddiyetle ve önemle durmak gerekir.

Sukarno, büyük bir Devlet adamı olmayabilir, hatâ bazı önemli hâfâlar da işlemiş olabilir. Bunun pek önemi yok. Önemli olan iki husustur. Birincisi Sukarno'nun kendi memleketinin bağımsızlığını gerçekleştirmiş bir adam oluşu. İkincisi de, Sukarno'nun düşürülmesine, dış kuvvetlerin yardım etmesidir (1).

Musaddık da, büyük bir Devlet adamı değildi. Ama herkes kabul etmek zorunda ki, Musaddık, memleketinin siyasi ve iktisadi bağımsızlığa, milletin refaha ve hürriyete kavuşması için mücadele etmiş bir adamdı. Ve bugün, yabancı petrol şirketlerinin eskiden verdikleri çok küçük (sembolik) pay karşılık, oldukça iyi bir payı İran Devletine vermeleri sağlanırsa —ki bu pay Türkiye'deki yabancı şirketlerden alınan payın çok üstündedir— bu sonuç, doğrudan doğruya Musaddık'ın yabancı şirketlere, yabancı kuvvetlere ve onların içerdeki satılık uşaklarına karşı yaptığı savaşın eseridir. İşte bunun içindir ki, Musaddık da, dış kuvvetlerin ve «kendi imtiyaz ve çıkarları için milletini satmayı göze alan kişilerle işbirliği yapması» sonucunda düşürülmüştür. Bunu dışarıda yaşayan ve ya dışarıya öğrenime gönderilmiş olan İranlı aydınlar teslim etmekte, büyük

üzüntü ve nefretle anlatmaktadırlar. (Biz bunların sadece bir tanesi ile değil, bir çoğu ile aynı konu üzerinde konuşmuş ve söylediklerini dehşet içinde dinlemiş bulunuyoruz). Bir Tarih Felsefesi Doçeninden nakledeceğimiz cümleler, bugün artık bir çok kimsece bilinen bu olayı, bütün açıklığı ile Türk kamu oyuna duyuracaktır. Aşağıdaki satırları okuyunuz, «İnönü'yü, Musaddık'ın akıbeti bekliyor» diyenlerin, ne demek istediklerini çok daha iyi değeriendirecek, İnönü'yü bugünkü şartlar içinde siyasi hayattan uzaklaştırmak isteyenlerin, lüzum görürlerse «ne yollara» ve «kimlerin ittifakına» başvurmadan kaçınılmayacaklarını daha iyi anlayacaklardır. Bu bakımdan, eğer bilerek konuşuyorlarsa, bazı gerçekleri dile getirerek «açıklığı sağladıkları» için İnönü'nün akıbetinin Musaddık'ın akıbeti gibi olacağı» tehdidinde bulunanlara teşekkür etmek gerekir.

Amma biz yine temenni ediyoruz ki, İnönü'nün akıbetini, Musaddık'ın benzetmek cüretini gösterenler, Musaddık'ın düşürülüşü olayı konusundaki bilgisizliklerinden ötürü böyle konuşmuş olsunlar. İnönü'nün çapı ile Musaddık'ın çapı ve diğer şartlardaki büyük farklara ise, yazımızın sonunda dokunacağız. Şimdi İranlı Tarih Felsefesi Doçenti Bahman Nirumand'ın —başlangıç kısmını YÖN'ün geçen sayısında yayınladığımız— «İran» hakkındaki kitabından, Musaddık'ın düşürülmesi ile ilgili cümleleri nakledeyim:

«MUSADDIK'IN DÜŞÜRÜLMESİ HAZIRLANIYOR»

Başbakan Musaddık'ın hükümet idaresini elinde bulundurduğu devrin son aylarında Musaddık'ın geleneksel tutucu (muhafazakâr) hasımlarının muhalefeti, iç politikadaki gelişmeler sebebiyle kuvvetlenmişti. Bu hasımlar, bütün halk tabakaları içinde, kendi imtiyazlarını Musaddık'ın siyaseti sonucunda tahdit edilmiş gören kişilerden meydana gelmekte idi. Bunların başında Şah geliyordu. Şah, İran Anayasası ile kendisine çizilen çerçeve içinde kalmaya ve babası tarafından hukuka aykırı olarak ele geçirilen toprakları geri vermeğe veya yeniden paylaştırılmak üzere Devlete

devretmeğe Musaddık tarafından zorlanmakta idi. Musaddık'ın plânladığı ve yakında uygulanacak olan toprak reformu da büyük arazi sahiplerinin düşmanlığını yaratmıştı. Bunların çoğu Senatoda sandalye sahibi olduklarından, hükümet için daha da çok tehlike teşkil etmekte idiler. Onlara, Musaddık'ın Milli Savunma Bakanlığını üzerine alması sonucunda imtiyazları önemli surette azaltılmış olan bir takım Generaller de eklenmişti. Musaddık'ın hasımları dinî lider ve Parlamento Başkanı Kâşani'nin şahsında, insafsız ve nüfuzlu bir muhalefet kazanmışlardı. Kâşani'nin halktan ilgi görmesinde, onun vaktiyle Musaddık'ın koyduğu bir taraftarı ve Musaddık'ın siyasetinin harareti savunucusu olması da büyük rol oynadı. Bütün bu gerici gruplar, Musaddık politikasının hedefini teşkil eden «memleketin sosyal bünyesinin değiştirilmesi ve kamu hayatının daha çok hürriyete kavuşması» sonuçlarından kişisel çıkarları sebebiyle endişe etmekte idiler. İşte bunlar, Musaddık'ın düşmesini sağlamak için aralarında ittifak yaptılar.

İlk deney, memleketin güneyinde bazı subayların ve büyük arazi sahiplerinin de katılması ile bir karışık hükümet teşkil etmekten ibaret oldu. Başkentteki hükümetin bu plânı zamanında farketmesi üzerine deney âkamete uğradı. Bunun üzerine, Musaddık'ın çevresindeki nüfuz sahibi adamların zorlanması suretiyle, bunların yeni bir komploya yardımcı olmalarının sağlanması yoluna gidildi. Bu deneme, bazıları üzerinde beklenen etkiyi göstermedi. Diğerlerini tehdit için, bunları kaçırdılar; hem de bir ikisini, hiç iz bırakmadan... 20 Nisan 1953 günü, Musaddık'ın Emniyet Başkanı Afşartus kayboldu. 6 gün sonra, cesedini Tahrân dağlarında buldular. Öyle görülüyor ki, Musaddık, kaba kuvvete başvurulmasının bu ilk işaretini yeter derecede ciddi-

ye almadı. Alacağı karşı tedbirler bakımından muhakkak kanun ve Anayasa çerçevesi içinde kalmak istiyordu. Böylece, başlamakta olan teröre karşı koyacak etkili bir silâha sahip değildi. Musaddık, düşürülünceye kadar da, demokratik muhalefet hakkına ve düşünceleri açıklamaya hürriyetine dokunmadı. Bunun sonucu olarak hasımları, yalnız Parlamentoda değil, kamu oyu önünde de Hükümetin politikasını şiddetle tenkit etmek bakımından bütün imkânlarla sahip oldular.

Musaddık'ın görev devresinin ikinci yarısında İran'ın içinde bulunduğu durum, bütün kararların Parlamentoda görüşüleceği normal bir devreden ziyade, acele kararlar alınması gereken bir olağanüstü hale (istırar haline) benzemekte idi. Gerçekten, Musaddık, şartların müsaade ettiği derecenin çok ötesinde «demokratik» hareket ediyordu. Parlamenter temel hakları ancak hasımlarının, ona karşı hazırladıkları oyunu açıkça oynamağa başlamalarından sonra kısmak yoluna gitti. Hasımları, saatlerce, hattâ günlerce devam eden nutuklar ve tartışmalarla, hükümetin bütün kararlarını imkânsız hale getirmekten ve oturuma katılmama suretiyle Yasama Meclisini karar alamaz duruma düşürmek te idiler. Musaddık'ın hâli tereddüt etmesi ve Parlamenteroyu feshetmeğe bir türlü karar vermemesi üzerine, millî cepheden 27 Milletvekili, Meclis Başkanı, «Parlamentonun bugünkü durumu»nun «Milletvekili olarak görevlerini yerine getirmelerine imkân bırakmadığı» gerekçeyle istifalarını sundular. Bir kaç gün sonra, yine Musaddık Hükümetinin arkasında yer alan 25 milletvekili daha istifa edince, Parlamento, artık karar veremeye yeteneğini kaybetti.

Musaddık 27 Temmuz'da Parlamentodaki durum hakkında bir radyo konuşması yaparak şöyle demiş

ti: «...Hükümetin hasımları, entrikalarına devam ettikleri takdirde, İran halkının uzun yıllardır katlandığı zahmetlerin beşbuçuk gideceğini bilmiyorlar mı? Bugün artık kavayacağı gereken bir yoldan kavşındayız. Ya millî bağımsızlık için mücadelede sonuna kadar dayanacağız yahut teslim olacağız, diktatörlüğe ve ona sıkı sıkıya bağlı olan alçakça razı olacağız. Yurttaşlarımız yabancı kuvvetler, halkı bir birlik teşkil eden cephesini havaya uçurabilmek için, her aracı tecrübe etmektedirler. Ne yazık ki, bu gibi oyunlara karşı halkın yararlarını koruyan bir kale olması gereken Parlamento dahi, bu hareketlere karşı kendisini koruyamamıştır. Ya sama Meclisimizde, Hükümetin öyle hasımları oturmaktadır ki; bunlar, yabancı kuvvetlerin hempaırları (yardakçıları) ile birlikte, iktidarı, yabancı çıkarları temsil eden ve Parlamenteroyu bir sahne olarak kullanan kimselerin eline teslim etme çabası içindedirler. Önümüzde bizi bekleyen zorluklar, İran halkının geleceği üzerinde oynanan bu oyuna, Hükümetin hareketsiz (seyirci) kalmasına müsaade etmemektedir. Böylece Hükümet, Parlamentonun millî çabaların sonuçlarını tehlikeye düşüren bugünkü bünyesi sebebiyle, onun feshine veya devamına karar verme meselesini, halka sunma zorunluluğunu duymuştur. Böyle bir duruma, ancak ve ancak, Anayasasına, monarşisine, Parlamenterosuna ve Hükümetine karşı serbest durumda olan İran halkı karar verebilir. Bütün kanunlar, bütün Parlamenterolar ve bütün Hükümetler, halk için mevcuttur ve kendilerini halka uydurmakla mükelleftirler, yoksa aksi değil...» (Mustafa Fâteh «Panşa sal nafte İran» Tahrân 1956. s. 660).

HAKEMLİKTEN CELLÂTLIĞA

İlân edilen referandum 2 Ağustos'ta Tahrân'da ve bir hafta sonra da Eyaletlerde uygulandı. Sonuç

Parlamentonun feshedi'mesi oldu. Bu olay, Washington ve Londra'da en yüksek derecede alarm yarattı. Dünya kamu oyu önünde, «Musaddık'ın, Hukuk Devleti yolundan ayrıldığını ve eğer kendi memleketinde komünist kuvvetlerin bizzat tahrikçisi değilse — komünistlerin bir kurbanı olduğunu» ilân etmenin, çoktanberi beklenen sırası gelmişti. Demokratik düzenin İran'da muhafaza edilebilmesi için, Birleşik Amerika Devletlerinin müdahale etmesi gerekiyordu. Ağustos 1953 günlü bir basın toplantısında, Başkan Eisenhower şöyle diyordu: «Asya'da komünist nüfuzunun artması, endişelere sebep olmakta ve Amerika Birleşik Devletleri için ağır sonuçlar doğurmaktadır. Bugün gazetelerde okuyoruz ki, İran Başbakanı Musaddık, Parlamentoyu feshederek Parlamentodaki tenkitçilerinden kurtulmuş tur. Musaddık, bu eylemin de komünistlerin yardımına dayanmıştır.» (Mustafa Fateh «Pansa sal nafta İran» Tarhan 1956. s. 662-663). Amerikan Hükümeti, Komünistlerin Asyadaki genişlemesinin önüne geçmek için, hazırlıklarını yapmış bulunmaktadır.

Komünist Partisinin İran'da Musaddık zamanında bir hayli kuvvetlendiği doğrudur. Fakat İran'ın siyasî geleceği konusunda kendisinininkinden tamamen farklı görüş ve tasavvurlara sahip olan bir partinin (Komünist Partisinin) daha açıkça faaliyette bulunmasına müsaade etmesi, — tam aksine — Musaddık'ın demokratik zihniyetinden ileri gelmekteydi. Ancak Amerikan Hükümeti, Musaddık'a karşı olan hareketini, «Antikomünizm» ve «hürriyet için mücadele» olarak ilân edebilme hususunda, böylece kendisine pek uygun düşen bir bahane elde etmişti. Amerika Birleşik Devletleri, herhalde ve ne pahasına olursa olsun, olayların İran'da bundan sonra kendisini gösterecek gelişmeleri karşısında seyirci kalmamağa, aktör olarak rol oynamaya kararlı idi

(2). Ağustosun ilk yarısında General Norman Schwarzkopf, resmen bildirilmesine göre, eski dostlukları tazelemek üzere — Tahran'a geldi. Schwarzkopf, 1942 ve 1948 yılları arasında Şah için bir polis kıtası kurmak ve hazırlamak görevini yerine getirmişti; ve bu zamandanberi yalnız Şah'ın değil aynı zamanda General Zahi'di'nin de dostu durumundaydı. İşgâl sırasında Zahi'di, Nazilere mensup olarak müttefikler tarafından tutuklanmıştı. Daha 1953 ilkbaharında Musaddık'a karşı bir darbe sahneye koymağı denemişti. Plân keşfedilince de bir kaç gün tutuklanmıştı. Zahi'di'nin kliğine, askerler ve politikacılar mensuptu. Zahi'di, hem Şah'ın hem de Amerikalıların güvenine sahipti; ve gerek Musaddık'ın düşürülmesinde, gerek yeni Hükümetin kurulmasında bunların malî yardımlarını hesaba katabilecek durumda idi. Zahi'di, daha 1953 de başarısızlıkla biten Hükümet darbesinden önce, Şahı, Musaddık'ın azledildiğine ve kendisinin onun yerine tayin edildiğine dair bir vesika vermeğe zorlamıştı. Fakat Şah, Musaddık'a açıkça cephe almayı, uzun süre reddetmişti. Zira böyle bir tutumun, halk tarafından millî dâvaya ihanet olarak değerlendirilmesinden çekinmişti. Zahi'di'nin plânı âkamete uğrayınca, Şah memleketi terketmeğe hazır olduğunu bildirdi. Fakat Şahın kararlaştırdığı seyahatinden biraz önce, Amerikan Elçisi Loy Henderson onu ziyaret ederek, Şahı kararından döndürmeğe çalıştı. Bunun üzerine — ki, Musaddık, Elçiden bir randevu rica ederek, ona Şahı etkilemenin İran'ın işlerine karışmak olduğunu ve Washington'dan kendisinin geri çağırılmasını talep etmeği düşündüğünü bildirmişti.

New Jersey Eyaletinin (Devletin) eski Polis Şefi ve şimdi de Amerika Birleşik Devletlerinin Gizli Hizmet Teşkilâtı Üyesi General Schwarzkopf Tahran'a geldiği zaman tamamen perçinlenmiş olan

Şah-Amerika Zahi'di ittifakını hazır buldu; ve askeri uzman olarak, bunda Amerikan Elçisinin rolünü devraldı. Zahi'di, Hükümetin takibini sonuçsuz bırakabilmek için öyle bir yer saklanmıştı ki, bu yer hakkında sonraları Şahın damadı ve İran'ın Washington Elçisi olan Zahi'di'nin oğlu, 9 yıl sonra dahi «Devletin yararı bakımından açıklayamayacağımı» ve «oraya Musaddık'ın polislerinin giremeyeceğini» bildirmiştir (Donia adlı İran Dergisi sayı: 2, yıl: 1962). General Schwarzkopf'un, bu esrarengiz yeri yalnız bilmekle kalmayıp, Zahi'di'ye orada ulaşabilme imkânına da sahip olmasından, bu yerin Tahran'daki Amerika Elçilik binası olduğu sonucuna varılmaktadır.

Schwarzkopf'un, zaten çok yüksek bir gerginlik içinde olan Tahran atmosferinde gözükmesi, bir yıldırım etkisi yaptı. Amerika Sefareti, alâlacele, Generalin ziyaretinin «eski dostları tekrar görmekten ibaret olduğu» nu bildirme yoluna gitmiştir (New York Times 9/8/1953). Fakat basın aldanmayı reddediyordu: «Büyük bir tehlike yurdumuzu tehdit ediyor. Eisenhower'ın sözleri boş laflar değildir, daha simdiyen fiiliyat haline geçiyorlar... Amerikan Gizli Teşkilâtının bir üyesi olan General Schwarzkopf'un, Şah'la konuşması önemsiz değildir... ve asla bir tesadüf sayılamaz.» (Günlük Tahran Gazetesi Şahbaz 9/8/1953). «Schwarzkopf, 953 Ağustosunda İran'a tekrar döndü. Ve bunun sadece eski dostları tekrar görmek amacıyla olduğunu söyledi. General, Şah ve Zahi'di ile dostluğunun tazelenmesini, bunu izleyen olaylarla olan bağını, herhalde inkâr edemez. Olaylar Generalin İran'a gelmesinden sonra, Musaddık'ın heyecanla ve Rus propagandasının ise istihza ile belirttiği gibi «Dikkat-hazır ol - fırla!» şeklindeki yarışa başlama formülüne göre cereyan etmiştir.» (Harkness and Harkness, The Mysterious Doings of the CIA, in, Suterday E-

venning Post, 6/11/1954).

İran'da siyasî durumun en son hadde kadar sivril-diği tam böyle bir zamanda Amerikan Elçisi Henderson İsviçre'ye gitti. Elçi Tahran'da Norman Schwarzkopf ile konuşmasının hemen akabinde İsviçre'de Amerika Birleşik Devletleri Gizli Hizmet Teşkilâtı Şefi Allen Dulles ve Şahın kız kardeşi Prenses Esref ile buluştu. Prenses, Musaddık'a karşı devamlı entrikalarından dolayı, Musaddık tarafından sınır dışı edilmişti. Amerikan Dergisi The Nation, 24 Haziran 1961 günlü sayısında, «Amerikan Gizli Hizmet Teşkilâtı Şefinin, bir politikacının ve İranlı bir prensesin İsviçre Alplerinin eteğinde buluşmaları ile birlikte, bütün çarkların derhal harekete geçtiği görüldü» demektedir. Bu gizli buluşmadan sonra yalnız bir hafta geçmişti ki Musaddık düştü. Şah ve Zahi'di iktidarı devraldılar.

Şah, 15 Ağustos günü kendi Muhafız kıtasının kumandanı olan Albay Nassiri'ye Musaddık'ın azli emrini verdi; ve onun yerine yeni Başbakanlığa Zahi'di'yi atadı. Albay, bir kaç silâhlı asker ve subayın eşliği ile, bu yazıyı hiç de normal olmayan bir saatte (gece yarısı saat birde) Musaddık'a götürdü. Aynı zamanda iki Bakan ve bir Milletvekili, yataklarında tutuklanarak, gizlice Tahran'ın Kuzeyinde yaz sarayının bulunduğu Sadabat'a getirilmişti. Musaddık'a da aynı sey yapılacaktı. Fakat Musaddık'ın evi Hükümet kuvvetleri tarafından korunmakta olduğu için, bu plân âkim kaldı; ve Şah'ın subayları ancak azil vesikasını sunabildiler. Böylece gece yapılmak istenilen Hükümet darbesi başarısızlıkla sonuçlandı. Şah ve Kraliçe Süreyya, memleketi Bağdat istikametinde uçakla terkettiler ve oradan da Roma'ya uçtular.

«Yabancılar, CIA tarafından sahneye konulan ve CIA'ca parası ödenen, birkaç hasis ve satılık subayca yapılmış, askeri bir darbenin, İran

halkı tarafından Musaddık'a karşı yapılmış bir ihtilâl olarak yutturulması söz konusu idi. Böyle bir ihtilâl için hiçbir sebebin mevcut olmadığı bir tarafa, olayların fiili cereyanı, bu tezle taban tabana çelişme içinde bulunmakta idi» (Bahman Nûrmand s. 63 - 68).

İranlı Tarih Felsefesi Doçentinin kitabında, bu satırlardan sonra «Satın alınan ayaklanma» başlığı altında, CIA'nın bu uydurma isyanı para ile satın almasının delilleri ortaya konulmaktadır ki, o cümleleri gelecek yazımızda nakledeceğiz. Bu savdaki sözlerimize son vermeden önce, belirtmek isteriz ki, CIA'nın açıkça ve pervasızca harekete geçmesi (Şah ve Zahi'di ile tam bir işbirliği v a p m a s ı) sayesinde Musaddık'ın düşürülmesi sonucuna ulaşıldığı gerçeği, bugün artık sadece bir iki değil, birçok kaynak tarafından doğrulanmaktadır. Örneğin «Görünmeyen Hükümet: CIA» adlı kitabı yazan David Wise ve Thomas B. Ross'in kitaplarının «1953: İran» başlıklı kısmında da, Musaddık'ın düşürülmesinde CIA ajanı - Başkan Theodore Roosevelt'in ve - Franklin Delano Roosevelt'in Tahran'da ayaklanmayı idare etmek suretiyle fiilen ne büyük rol oynadığı belirtilmektedir. General Schwarzkopf'un Allen Dulles'in, Zahi'di'nin ve Şah'ın kızkardeşinin bu ayaklanmadaki rolleri ve marifetleri açıkça dile getirilmektedir. (3).

(1) Gerçeksever iki New Yorklunun (David Wise ve Thomas B. Ross'in) «The Invisibile Government» (Görünmeyen Hükümet) adıyla yayımladıkları ve CIA'nın izyüzünü ortaya koyan kitabın Die unsichtbare Regierung başlığı ile 1966 yılında yayımlanan Almanca tercümesinin (Verlag Heinrich Scheffler, Frankfurt a. Main s. 320), Amerikan Pilotu Allen Lawrence Pope'nin Endonezya'daki macerasının anlatıldığı 133-151 inci sayfelerinde, açıkça ve delilleri ile belirtilmektedir ki, CIA, Sukarnoyu düşürmek için 1957 denberi (Eisenhower'ın emri ile) yoğun bir çaba içindedir; ve Endonezya'daki Sukarno hasımlarına, her vassat ile yardım etmektedir. 1965 yılı sonunda Sukarnoya karşı girişilen son darbeler, Batı Almanya'da Bellnhausen'daki Enstitünün (Institut für Geozoologie und Politik) yayını olan «Gemeinschaft und Politik» adlı derginin 1965 yılının son sayısında (s. 319-320 de) «Çekirdekte satın alınan generallerle yapılan askeri darbe» başlığı altında CIA'nın bu darbeleri nasıl satın aldığına dokunulmaktadır ki, bu konuya başka bir yazımızda tekrar döneriz.

(2) «Eğer Musaddık gitmek zorunluğunda ise, -ki bu kaçınılmaz bir akıbet olarak görülmektedir, bu taktirde onun komünist bir ayaklanma ile, bir askeri darbe ile bertaraf edilmesi, bütün taraflar için daha iyi idi.» (Elwell-Sutton, Persian Oil A Suterday in Power Politics, 1955 s. 310).

(3) Bakınız: Sözü geçen kitap (Die Unsichtbare Regierung) s. 106-110.

(Başı. S. 16'da)

münistliktir. Bunu artan bir Mc Carthy'st medrese yobazlığı bağnazlığı ile yapmaktadırlar. Kemalizmin, politik doktrinler karşısındaki tutumu hiç bir zaman bu bağnazlık içinde olmamıştır. «Atatürk İhtilâli» eserine yazdığı ön sözde Prof. Cahit Tanyol, Kemalizmin bu özelliğini şöyle belirtmektedir: «Yazarın çeşitli politik doktrinler karşısında almış olduğu özgür ve namuslu davranış, Türk devrimlerine temel aranırken, yasadışı fikir bölgelerinin asla söz konusu olamayacağını açığa vurmaktadır. İnsan düşüncesi, gerilik dışındaki bütün fikirlere, özellikle komünizme ve onun tartışılmasına, Atatürk devrimleriyle rahatça kıyaslanmasına açık bulunmaktadır. Kitabı okurken, her çeşit fikir özgürlüğünün, hiç bir kaygı, hiç bir

korku, hiç bir engel ile sınırlandırılmadığını görüyoruz. Tam tersine, kitabın genel havası fikir özgürlüğünü teşvik ediyor.

Bugün bizim için önemli olan Atatürk devrimlerinden çok bu devrimlerin oturmuş olduğu özgürlük temelidir.

Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk'ün sevdiği ve güvendiği bir insandı. Onun bu sınırsız fikir özgürlüğünü kullanmasının arkasında Atatürk'ün araştırmacı zekâsını, gelecek kuşaklara bu yolda bir özgürlük imkânı verildiği gerçeğini buluyoruz. Kitapta biz, Atatürk'ü ve onun devrimlerini sömüren inkılâp esnafının katılaşmış, fanatik yüzünü bulmuyoruz».

Tefeci ve aracı düzeninin savunucuları ise, gittikçe artan ölçüde bir fikir yobazlığını temsil etmektedirler. İki yıl kadar önce Orta

Doğu Teknik Üniversitesinde «Bugün, iki üç yıl öncesine nazaran i-leri bir noktadayız. Sosyalist fikir artık tartışılıyor. (Babeuf'ten ne haber sesleri). Babeuf konusunda sizden önce ben müdahale ettim. Ne dolar esareti, ne Ruble esareti istiyoruz. Bu yasak dışında bütün fikirler hür olmalıdır. Dikta gelmesin diye, Aybar'dan Alican'a kadar birleşelim. Kalkınmayı hürriyet içinde yapalım. Bunu yaparsak nehirler ters akmaz. İlerici, Atatürk'çü, devrimci kuvvetler mutlaka muvaffak olur» diyen, aracı ve tefeci düzenini koruma politikasının lideri Feyzioğlu, bugün McCarthy'st medrese yobazlığında yeni rekorlar kırarak, Kemalizme ters bir yolda koşar adım ilerlemektedir. Orta sol hareketi ise, tefeci ve aracı baskısı altında uzun bir süredir bocalayan CHP'yi yeniden Kemalizm rotasına sokmak için çaba göstermektedir.

Dünyanın gittiği yeni düzen

Arnold Toynbee

II - Rusya ve Amerika Önderliğinde Bir Dünya Devleti

BATI İÇİN BÜYÜK TEHLİKE: İRKÇILIK

Playboy — Ekonomik ve siyasal anlaşmazlıktan çok, Dünyanın gittide ırkçılık tehlikesi karşısında kaldığını söylemek mümkün müdür sizce?

Toynbee — Yakın yıllara kadar bu, bana pek doğru bir düşünce gibi gelmiyordu. Ne de olsa asıl büyük çatışma Amerika ile Rusya arasında gibi görünüyordu. Bunlar beyaz ırklar arasında bir mücadeleydi. Asya'da ise, Çin-Hint, Hint-Pakistan çekişmesi vardı. Fakat Rodezya anlaşmazlığı ile asıl mesele gün ışığına çıktığından bu yana, İngiltere'nin ırkçılık sorunu karşısında nasıl kendiliğinden bölündüğü görüldüğünden beri, şimdi asıl korkum ırk ve ırk ayrımlarının korunması için girişilecek, ırkçı kavgalardır. Batı ulusları açısından en büyük tehlike, kendilerini ve kendilerinden olmayanları yargılamak için iki ayrı sistem taşımaya başlamış olmalarıdır. İngiliz halkı, Rodezya'daki 217 bin beyaza karşı silah kullanmayı vahşet saymaktadır. Oysa Aden'de Arap halkına karşı silah kullanılmasını tepki göstermeden rahatça karşılayabilmektedir. Amerika da öyle. Örneğin Vietnamlılara yaptıklarını günün birinde Fransızlar da denemeye kalksa, Amerikan halkı, hükümetinin bu gibi hareketlerini vahşiyane bulacaktır.

Playboy — Batı halklarının bu tutumları, zencilerin daha güçlü halklar olarak yaşadıkları toplumlardan söz hakkı istemeye başlamaları ile, örneğin «Black Power»=Zenci Gücü hareketi ve gösterileri ile bağlantılı bulunabilir mi?

Toynbee — Tabii, başka ne olabilir ki? Kaldı ki, korkarım yakında, iki taraf arasında daha büyük çatışmalar da ortaya çıkacaktır. Gördüğümce göre, Amerikan zencileri için çözüm yolu, ne zaman olacaksa, kültürde beyazlarla eşit duruma gelmek ve beyazlarla mutlak bir karşılıklı evlenme politikası izlemektir. Yani yüzde 100 bir zenci-beyaz evlenmesi bir kurtuluş olabilir. Ama önce kültürel eşit olma meselesi var... Kültür ve yaşama tarzları farklılığı, ırk kavgasının aşılması, kültür eşitliği sağlanınca ırk meselesinin kalınacağına inanıyorum. (...) Pakistan'da siyah, sarı, beyaz her ırktan insan, ırkçılık bilinci olmadan hayatı birlikte yaşayabiliyorlar. Hint Yarımadasını parçalayan faktör, ırk değil, din olmuştur. Meksika'ya veya diğer Latin Amerika ülkelerine gidin... Buralarda nüfusun büyük kısmı eski Amerika kıtasındaki halklardan akıp gelen insanlardır. Bevez halkı pekâlâ yaşayabiliyorlar. Bu ayrım sadece Batılarda, özellikle Töton dillerinden kalma kelimeler hangi Batılı ulusların dillerinde bulunuyorsa, bu uluslarda ırkçılık görülüyor. İngiliz Alman ve Hollanda dillerini konuşan insanlar dünyanın en kötü ırkı sanki...

Playboy — Siz bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Toynbee — Bu tutumun çok uzaklardaki nedenlerini düşünmek gerekiyor. Bu uluslar, uygar Roma İmparatorluğuna gelen barbarlardan kurulmuşlardır. Zamanla Roma'dan iktidarı devraldılar ve dünyanın yeni efendisi olduklarını görüp bu fikre çok fazla bağlandılar. «Efendi ırk» saydılar kendilerini. Roma düzeni içinde ve sonraları haliyle imparatorluk halkları ile karıştırlar..

Buna ses çıkarmadılar. Ancak Afrikalılar gibi renkleriyle bile apaçık farklı insanlarla karşılaşınca, tekrar eski «dünyanın efendisi» tutkusuna ve ırk üstünlükleri duygusuna döndüler. Fransız sömürgelerinde işler bu kadar kötü olmamıştır. Cezayir Savaşı bu işin en acı, en berbat yanısıdır. Ama Cezayir'e yerleşen Fransızlar, ırklararası evlenmeyi reddetmemişlerdir. Bu, çok yardımcı bir unsurdur.

İRK-DİN FARKI, SINIF FARKINDAN ÖNEMLİ OLABİLİR

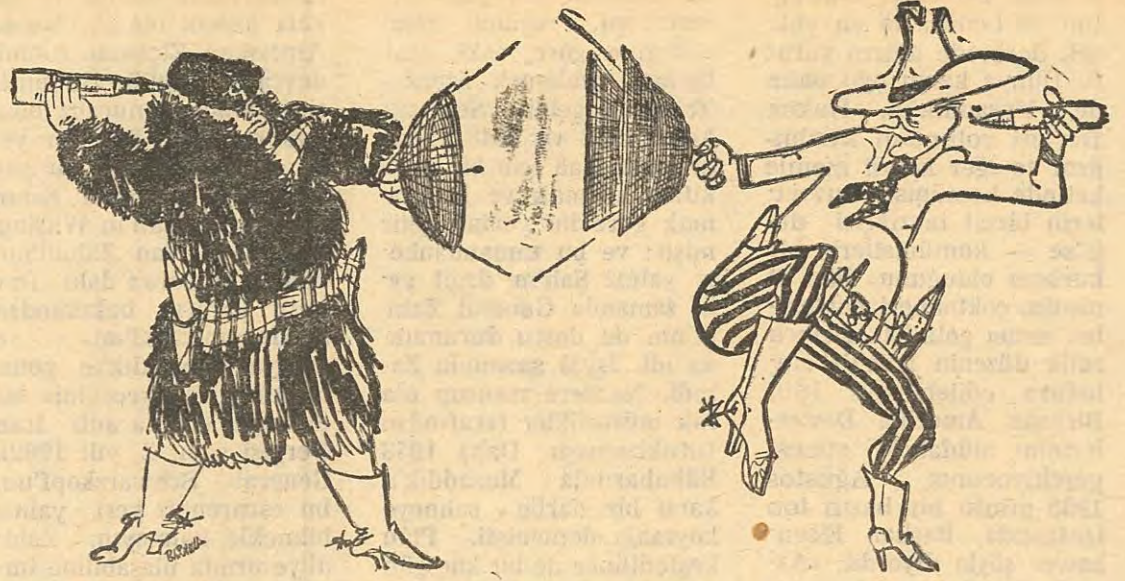
Playboy — İrk ve din ayrılıklarının sınıf farkları ve ekonomik faktörler kadar önemli olacağını mı söylüyorsunuz?

Toynbee — Bu faktörlerin nisbi önemlerini ölçmek son derece güçtür. Sanırım ki Marks, eski biçim tarihi eleştirmekte haklıydı. Eski biçim tarih, krallar, kraliçeler, muharebeler ve politik ihtilaller gibi tamamen savaşlar ve politik olaylardan ibaretti. Fakat Marks, «Politik olaylar değil, ekonomik olaylar esas tutulmalıdır. Temel faktör budur» demekle, gerçek bir ilerleme sağlamış değildir. Bir temel faktörün olduğunu sanmıyorum. Eğer varsa, bu muhtemelen halkların içinde yatan dinsel duygulardır. Din, insan ruhunun derinliklerine sinmiştir. Belirtmek istediğim şu ki, insan hayatının hiç bir yönü ve faaliyeti tek başına tarihin anahtarını teşkil edemez. Politik olayları, ekonomik olaylardan önemli sayan eski tarih görüşü, Marks'a karşı, olaylara doğru lanmaktadır. Halklar politik çıkar ile ekonomik çıkar arasında bir tercihle karşı karşıya kalınca, hemen daima politik amaç için ekonomik çıkarı feda edeceklerdir. Bunun son zamanlarda dikkat çekici bir örneği Triyeste'de görülmüştür. Triyeste, bütün Habsburg Kraliyetinin hızla zenginleşen bir limanıydı, fakat nüfus çoğunluğu İtalyandı. Triyesteliler, şu tercihle karşı karşıya idiler: Avusturya İmparatorluğu parçalanıp kendileri ekonomik bakımdan batmak pahasına İtalya ile mi birleşmeliydiler, yoksa Avusturya tebaası kalarak ekonomik yönden refah içinde mi yaşamalıydılar? İtalyan olmayı tercih ettiler ve ekonomik bakımdan iflâs ettiler. Sanırım ki karakteristik bir durumdur. Daha birçok örnek sıralayabilirim. Politik olaylar, ekonomik olaylardan daha romantiktir. Politik ve askeri konularda halkın duygularına, ekonomik meselelerde olan- dan çok daha kudretli biçimde erişebilirsiniz. Halklar, bu konuda hayli saftır.

RUSYA-AMERİKA VE ÇİN ÖNDERLİĞİNDE BİR DÜNYA

Playboy — Birleşmiş Milletlerin siyasi ve askeri anlaşmazlıkların giderilmesinde yeterince etken olabildiğine inanıyor musunuz?

Toynbee — Birleşmiş Milletlerin tarihi ve durumu da, acınacak ölçüde Cemiyeti Akvam'a benzedi. Birleşmiş Milletlerin teknik amaçlı kurumları iyi iş görüyorlar. Cemiyeti Akvam zamanında da böyleydi zaten. Fakat Birleşmiş Milletlerin asıl kendisi, barış meselelerinde başarılı olamamaktadır. Dünya barışı var olmadıkça — gelişmiş ya da gelişmemiş — hiç bir ülkede ilerleme tam olamaz. Fakat bu konuda Birleşmiş Milletler, arkasındaki üye devletlerin desteğini deneyleyebilecek bir kuvvet ve etken.

lik kazanamamıştır. ABD ve Rusya, kendi aralarında daha önce bir anlaşmaya varırlarsa, Birleşmiş Milletlerin kararları geçerlik kazanabiliyor. Olmazsa, Birleşmiş Milletlerin etkisi de olmuyor. Rodezya ya da Keşmir sorunlarının hâli ortadadır.

Playboy — Dünya düzeni nasıl sağlanabilir?

Toynbee — İnanıyorum ki, dünya bir düzene doğru gidiyor. Gene inanıyorum ki, insanlık, hayli yakın bir süre sonra, özgürlüklerden geniş ölçüde fed ederek, düzen satın almayı arzulayacağı bir noktaya gelecektir. Savaş gitmek, grev yapmak, devletin keyfince kullanacağı vergiler ödemek yerine gelirimizi istediğimiz biçimde harcamak gibi geleneksel özgürlüklerimizden vazgeçmekten hoşlanmıyacağız. Ama birçok halkın arzusu barış ve refahtır. Makinalaşma çağında, bir düzen olmadıkça, bu arzular gerçekleştirilemez. Bu sebeple inanıyorum ki, eğer insan ırkı görürse ki, barış ve refahın bedeli, bir Rus-Amerikan ya da bir Rus-Amerikan-Çin diktatörlüğüne razı olmaktır, bunu kabul edecektir. Milattan önceki ilk yüzyılda Akdeniz dünyası halkları, bu durumdaydılar. Augustus'un dünya diktatörlüğünü hoş karşıladılar, hoş karşıladıkları için de bu diktatörlük mümkün oldu.

Atom çağı dünyasında, 125 bağımsız egemen devlet, bağımsız ve egemen kalırlarsa, birbirlerini ve bu arada insan türünü yok edeceklerdir. Bu devletler için tek yaşama ümidi, bir dünya devletini gönüllü olarak kabullemeleridir. Başlangıçtaki 13 Kuzey Amerika devleti, kendilerini Birlik'e bağımlı kılarak, yaşamalarını sağlamışlardır. Hiç değilse hayatli konularda, ölüm-kalım meselelerinde bir dünya devletinin ilk adımlarının atıldığını görmek isterdim. Bunlar atom enerjisinin kontrolü ile gıda üretimi ve dağıtımıdır. Bunları sağlamak, zorunludur. Devletler arasındaki ikili anlaşmalar atom enerjisinin dünyayı havaya uçurmasını ya da zehirlemesini engellemeye yeterli değildir. Yeter miktarda uygun gıda üretilmesi ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması bakımından da durum aynıdır.

Playboy — Uluslararası bir Barış Gücü kurulmasından yana mısınız?

Toynbee — Evet. Ne var ki bu sadece küçük devletlere karşı uygulanabiliyor, bugünkü dünya düzeni içinde... Ancak açıktır ki, 1956'da olduğu gibi, ABD-Rusya arasındaki bir anlaşmadan sonra İngiltere - Fransa gibi devletlere karşı da etken kılınabiliyor. Birleşen bir ABD - SSCB, Süveyş olayında İngiltere - Fransa ve İsrail'i durdurabildiler. Bundan çıkan gerçek, bu dünya düzeninde, anlaşmazlık Rusya-ABD veya Çin, Amerika, Rusya arasında olursa etkisiz kalmaya mahkumdur, Uluslararası Barış Gücünü. Bugün, demek ki, ciddi meselelerdeki anlaşmaları sırf ahlaki müeyyidelerin getireceği garantilere terk edemezsiniz. Büyük kuvvetlerin bir çeşit dünya devleti gibi bir

yola girmeleri gerekiyor. Ancak bu, gereken teminatı sağlayabiliyor.

NÜKLEER SİLAHLAR ÜÇ BÜYÜKLERİN TEKELİNDE KALMALI

Playboy — İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeni bir savaşın önlenmesini artık atom silahlarının varlığı gerçekleştiriyor, demistiniz. Nasıl oluyor yani?

Toynbee — Atom silahlarını hiç olmamış sayalım. Bu durumda Rusya ile Amerika'nın birbirleriyle durmadan savaşa tutuşmalarına nasıl bir son bulabilecekti? İkinci Dünya Savaşı, hiç görülmemiş, tarihteki yeni sonucunu bu durum olmuştur. O zamana kadar uluslararası savaşlarda bir büyük devletin etrafına kümelenenler, diğer karşı büyük devleti ve onun kümesini yenerler ve her genel savaştan sonra yeni yeni bir çeşit dünya imparatorlukları kuruldu. Felâket şimdi birisinin kâpısını çaldı mı, öbürünün kâpısına bakıp geçmiyor. «Son», herkesin sonu olacaktır atom çağında. Kazananı olmayacak bir savaşa döndüğü durum. Kimse böyle bir savaştan sonra Dünya İmparatorluğu kurmaya takati kalmıyacaktır. Bu durumu ile atom çağı, çok etkili bir önleyiciyi geliştirmiştir.

Nükleer bir kulübün gerçekleştirmesini de çok önemli sayıyorum ve istiyorum. Günümüzün en önemli dünya sorunlarından birisi de atmosferin atomik denemeler yüzünden sağlığını zararlı maddelerle kirlenmesi, zehirlenmesidir. Atomun ABD ve Rusya'nın, şimdi artık bir de Çin'in dışına taşmamasını çok isterim. Çin'in nükleer silâhlara da sahip olması artık kaçınılmaz bir şey, önleyemeyiz. Ancak hiç olmazsa İngiltere'yi, Mısır'ı ve Fransa'yı durdurmalıyız. De Galle ayrılırsa, Fransa buna boyun eğecektir sanırım.

Tabii, atom gücü ABD ve Rusya'nın dışındakilere yasaklanacaksa, böyle bir durum pek demokratik diyemeyeceğimiz bir Dünya Devleti'ni gerektirecektir. Rus - Amerikan dünya hükümeti belki de çok otoriter bir hükümet olacaktır. Ama yaşayabilmemiz için şart ve mümkün olan alternatif budur. Onbir tane torunum var. Dünyada en çok istediğim şey, onların hayatlarına devam edebilecekleri bir dünyanın kurulabilmesidir.

ÖNCE DÜNYAYI YOLUNA KOYALIM, SONRA UZAYA GİDERİZ!

Playboy — Ulusların gönüllü olarak atomik silâhlardan vazgeçecekleri gerçekçi bir düşünce ve ümit olabilir mi sizce?

Toynbee — Silâhlar, tarihte tapınılan semboller hâline gelmişlerdir. Politik etkilerinde, çok törensel ve duygusal yanlarıyla, olduklarından fazla önem kazanmışlardır. Taş Devrinin sohlarında, aslan ve kaplanlara karşı insanoğlu üstün duruma geçebilmiş bulunuyordu. Böylece insan soyunun geleceği sağlanmış oluyordu. 1945'ten sonra insan soyunun geleceği gene tehlikeye düştü. Bu kez insanın karşısına eskinin aslan, kaplan ve

o türden hayvanlar olarak insanın kendisi çıkıyordu (...) Böylece, bugün çok tehlikeli bir durum içine düştük. Öte yandan barışçı araçlar için kullanılabilecek olan atomik enerji insan soyuna yepyeni ve görülmedik ölçüde büyük imkânlar, zenginlik ve esenlik sağlayabilir. Burada iki üç durum var: Yokluk'a geçmek... ya da bir çeşit «yeryüzü cenneti» ni kurabilmek...

Playboy — Uzay yarışı, sizce değerli ve yararlı bir şey midir?

Toynbee — Gemini uzay denemesinde uzay adamlarının uzayda buluştuklarını radyodan duyduğumda bir çeşit hayret ve şaşkınlık duygusuna kapıldım. (bana biraz anlamsız gibi geldi). İnsanın zor sorunlar karşısında başka şeylerle avunmak için başka konulara kaçma eğiliminin yeni bir görünümü olarak ve çocukça bir kaçış olarak buldum. Uzayı düşünmemizi haklı kılabilecek kadar dünyayı hâle yola sokamadık ki daha!.. Önce bu gezegende işimiz bence. Bu gezegende düzene kavuşturabilirsek, sonra öteki gezegenlere çevirebiliriz gözlerimizi.

Ayrıca şu da var: Ben bu uzay yarışından askeri amaçların dışında, gerçekten insanlığa yararlı bir sonuç çıkabileceğinden kuşkuluyum. Avrupalılar, Amerika'da yeni bir toprak buldular zaman, aynı anda pratik olumlu bir sonuç da sağlanmış oluyordu. Ay'da veya Mars gezegeninde toprak edinsek de binlerce ışık yılı uzaktaki gezegenlere ulaşmamızda yarar yok bence. Bu görüşlerim fazla muhafazakar sayılabilir. Fakat dünyanın acil siyasi ve askeri sorunlarına çözüm sağlanması bana çok daha önemli ve yerinde işler görünüyor. Onun için uzay yarışı gibi şeylere harcanan enerjimizi haklı yerlere gitmiş göremiyorum.

Playboy — Teknolojik üstünlüğüne rağmen, Batı uygarlığının da Helen ve Roma uygarlıklarının akıbetine uğrayacağını ileri sürmüştünüz. Bunu önleyecek alternatif var mı sizce?

Toynbee — Spengler gibi düşünmedim ve onun gibi kötümser olmadım hiç bir zaman. Bir uygarlığın belli bir dönemden sonra yok olup gitmesi gerekmez, bu kaçınılmaz değildir benim görüşümde. Uygarlıklar için hayata açık bir kapı, her zaman bulunması mümkün bir şeydir. Helen uygarlığı da, istense, kurtarılabilirdi. Bu, insanlara bağlıdır. Benim kötümserliğimin «sınırı ve özelliği» şudur: Tarihte görüldüğü gibi, insan soyu, kendi «uygarlıklarına son veren» hatalar yapmıştır. Ve şaşılacak şey, bu aynı hatanın her dönemde tekrar tekrar yapılabilmesidir. Öyleyse hatayı işlemek, hatadan kaçınabilmekten kolaymış gibi görünüyor. (Kötümserliğim buraya kadardır).

Playboy — Günümüzdeki, en mümkün görünen hatâ nedir, sizce?

Toynbee — Bütün hataların üstünde ve önünde: Savaşa kayıvermek. Aynı anda bir başka hata, sevmediğimiz, bize ters

düşün düşüncelerin önlenmeye çalışılması ve bağımsızlığı tüke- tecek kadar olgunlaşmış bulunan bazı ülkeler halklarını bundan yoksun tutmaya çalışmaktır. Geç mişte de savaş doğuran diğer başka hatalar olmuştur. Bu, şim- di de olabilir. Çare, savaşın, dü- şünülmesi imkânsız bir şey hâ- line getirilmesidir. (Bugün bel- ki başka, önemsiz hatalar yapa- biliriz, ama savaşa varanlardan uzak tutabiliriz kendimizi). Bu- gün, sosyal adalet konusunda çok daha bilinçlenmiş bir insan- lığın varlığına inanıyorum. Dün- yanın imtiyazlıları, gitgide bu konuda gönüllü olarak bir şey- ler verir oluyolar. Ashnda bu yaptıkları fedakârlık, «varlıklar- ının devamını», yok olma tehli- kesini önleyen bir tedbir ve ga- rantisi biçiminde düşünülmelidir.

SOSYAL ADALET, ZENGİNLERİN SİGORTASIDIR

Playboy — ABD'de yoksulluk- la savaş ve İnsan Haklarını zenci Amerikalılara tanınması gibi hareketlerin başarıya ulaş- ılabileceğini umuyor musunuz?

Toynbee — Evet. Bu ülkede- ki (İngiltere) zengin - imtiyaz- lıların görüş ve vicdanlarının de- ğişmesini bu konuda bir örnek olarak gösterebilirim, umutlu ol- mamı açıklamak için. Zenginli- ğin ve servetin çok aşırı dere- celere varacak kadar halk ara- sında yeniden paylaştırıldığını şu kendi hayatımda gören biri- siyim. İngiltere'nin zengin - im- tiyazlı sınıfı bile gördü ve anla- dı ki, toplumun adaletsiz bir ya- pıda tutulması kendileri için da- hi tekink olmayan, hoş olmayan bir şeydir. Bizim zenginler ve imtiyazlıları bu değişikliği ka- bullemeleri bir bakıma tam bir mizah örneğidir. Ama çok ağır ve müterakki vergi sistemiyle, görünüşte «önce kazanıp sonra fedakârlığa boyun eğerek» du- rumu kurtarmaya çalışıyorlarsa da, alt tarafı değişikliğe razı ol- muşlardır.

Amerikan zenginleri, bizimki- lere göre düşünülürse, yeni zen- ginlerdir. Ama yeni zengin ol- muş, daha büyük zenginlerdir. İngilterenin en zenginlerinden çok pek çok zengindirler. Bu du- rumları yüzünden Amerikan zen- ginlerinin böyle çıkması şim- di normaldir. Fakat Amerikan zenginleri için de virajın başla- dığını sanıyorum. Bu bakımdan, sanırım, Johnson'un «Büyük top- lum» düşüncesi ve ereği gerçek- leşebilir. Tabii Vietnam yüzün- den her şey kazaya uğramaz, gemi kayalıklara bindirmezse...

Playboy — Amerikanın bugün- kü politikasının eleştirmesini bir tarafa bırakıp, sırf bir tarihçi gözüyle, ABD'nin insan soyunun varlık, esenlik ve mutluluğuna katkıları, ama bayağı önemli katkıları vardır, der misiniz?

Toynbee — Yeni kıtadaki ilk kolonilerin kurulduğu günle birlikte, ABD insan soyunun e- senlik ve mutluluğuna çok bü- yük bir katkıda bulunmuş olu- yordu. Böylece Avrupadaki ezil- miş ve baskı altında tutulmuş insanların durumuna benzer bir-

çok başka halklar da yeni bir u- mut kapısının örneği ile karşı- laşmış bulunuyorlardı. «Örneği verenler» Amerika'da yeni bir başlangıç yapabildiler. Amerika- da insan isterse, istediği kadar zenginleşebilir. «Kişinin ve aile- lerin yükselmesine tavan olmaz» inanc- ı insanlık yeni bir gö- rüşe gelmiştir. Amerika'yı gö- ren, duyan diğer halklar, aynı şeyin kendileri için de olabilece- ğine inanmaya başlamışlar- dır.. Hindistan'da rastgele bir kö- yün sıradan bir insanı bile bu- gün hayatın Hintli için daha iyi bir hayat yapılabileceğini düşün- mektedir...

Playboy — Şimdi konumuzu tersinden ele alalım. Amerikanın Batı uygarlığına yaptığı kötü- lükler nedir, sizce? Nedenleri ne- dir?

Toynbee — Komünizme karşı olan bağnaz tutumu, her şeyden önce. Bu tutum, Onaltıncı ve Onyedinci yüzyıllardaki din sa- vaşlarını doğuran bağnazlığın ye- niden hortlaması demektir ben- ce. Oysa bugünkü dünyamızın insanı, bağnazlığa ve hoşgörür- lüğe değil, Onsekizinci Yüzyıl- daki ilerici aydın görüşe ve hoş- görüye muhtaçtır. Amerikan ü- niversitelerinde okuyan gençler, şimdi saf öğrencilikten çıkıp me- selelerin siyasal anlamlarına nü- fuz edebilen kişiler olmaktadır. Bu oluşum yüzünden, şimdi kendi toplumlarında bir şeylerin temelden bozuk olduğunu hisset- meye başlıyorlar. Ben öyle dü- şünüyorum ki, Vietnam Savaşına karşı üniversite öğrencilerinin giriştikleri baş kaldırma hareke- ti, yakın zamanda göreceğimiz «Amerikan tarzı hayat efsanele- ri» ne karşı genel bir ayaklan- manın başlangıcı işaretidir. Ef- sanenin bitimi, gerçekler karşı- sında boyun eğmesinin işareti- dir. Benim edindiğim izlenim, benim taşıdığım görüş, «Ameri- kan tarzı hayat» artık Amerikan halkına da yetersiz gelmekte, bu halkı da mutsuz kılmaktadır. Bu «Amerikan tarzı hayat» kalıpla- rına karşı, her yaştan ve her sı- nıftan Amerikalılar arasında kuv- vetli bir tepkinin gelmekte oldu- ğuna inanıyorum.

ASYA : DÜNYANIN GELECEKTEKİ LİDERİ

Playboy — Dünyada önder kuvvet olarak, bu durumunu ne kadar sürdürebilecektir ABD, sizce?

Toynbee — Çok uzun sürme- yecek. Çünkü tarih şimdi daha hızlı yürüten bir tarih oldu. So- nunda Asya ve Asya'nın bir ya- rımadası olan Avrupa, yani Kıt'a, nihayet iki genişçe adadan iba- ret bulunan Amerikalara üstün- lük sağlayacaktır. İngilterenin benzer durumu 100 yıl, daha ön- ce Fransanın 200 yıl sürdü. ABD'nin egemenliğine bir elli yıl daha tanısak, yeter mi siz- ce? (.....)

Playboy — Manevi inançları- nızı nasıl adlandırıyorsunuz?

Toynbee — Ben dinsel zihni- yetli bir bilinemeciğim (agnos- ticism).

Playboy — Nasıl? Açıklar mı- sınız, lütfen, biraz?

Toynbee — Dünya ve Evren'- de, bunların kuruluş ve var ol- ma nedenlerinde, maddi sayıla- mıyacak bazı öğelerin bulundu- ğuna inancım var. Ancak bu maddi olmayan öğeleri, evrenin varlık ve görünümündeki mane- vi öğeleri, müseviler, müslüman- lar ve hristiyanların yaptıkları gibi belli bir kişilik görünümü- ne bağlamıyorum ben. Musevi- lik, İslâmiyet ve Hristiyanlık evrenin varlık ve görünümün- deki bilinmezlikleri bir kişi yap- mış ve bilinmezlere Tanrı adını takıştırıp, durumu bu şekilde ka- bullemişlerdir. Benim dinsiz denebilecek yanımdır şudur: İnsan olarak dünyamızda karşılaştı- ğımız sorunları bile çözemeyecek bir cehaletimizden kurtulama- mışken, tutup evren'in bilin- mezliklerini böylece yollarla göz- düğümüzü sanmamız doğru ve akıllıca değildir.

Playboy — Öyleyse hümanist- siniz? Hümanistlerden sayıyor musunuz kendinizi?

Toynbee — Hiç ilgim yok bu tür düşünce ile. İnsanın manevi varlığın en yüksek görünümü ol- duğunu söyleyen bu baylardan yana hiç bir düşüncem olma- mıştır. Kendi varlığını tanırlaş- tıran insanın yaptığı da, bir çe- şit yanlış tapınmadır.

SİYONİZM BİR CİNS SÖMÜRGEÇİLİKTİR

Playboy — Musevi dini hak- kında olumlu bulduğunuz şeyler az görünüyor. Yuda dininin, ya- hudi milliyetçiliğinin bir aracı olmaktan ayrılmak istemediğini yazmıştınız eserlerinizde. Bu yüzden bir eleştirici, sizden söz ederken, «Çok entellektüel dü- zeyde de olsa, Toynbee, aşırı de- nencek kadar yahudilik karşın- da yer almış biridir» demişti. Yahudilere karşı tutumunuzun yanlış yorumlandığına inanıyor musunuz?

Toynbee — Tabii inanıyorum. Yanlış bir yorumlamaydı bu (...) Yahudi halkına ve insanına karşı tutumum ile, onun dinine karşı tutumum ile Siyonist hareket karşısındaki ayrı ayrı tutumları- mı görmezlikten geliyor bu e- leştiriciler. Yahudi siyonizmi ile yahudi insanı arasındaki tutum farkım, tıpkı İngiliz Milletler Topluluğunda yer alan insanla- ra karşı tutumum ile Rodezya' daki Mr. Smith ile onun ırkçı Bakanlarına karşı olan tutum farkına benzemektedir. Yüzde yüz karşıyım, bana sömürgecilik görünümü veren, yani yoksul ve zayıf halkların sömürülmesi ve aşağılanması diye özetleyebilece- ğimiz şeylere.. Ama sömürgeci- lik oyunları yapıyor diye bir ül- kenin halkına karşı değilim, ol- mam. O ulus içinde öyle öge- ler vardır ki, bunların, bu sö- mürgeci ulusun sömürgeci tutu- munun ortaya çıkmasıyla bir ne- densel ilişkisi yoktur. Bunlara ben karşı değilim. Yahudiler ile Yahudicilik diye ortaya çıkan Siyonizm farklı meselelerdir. O yüzden tutumlarım ayrı ayrıdır. Nazi Almanyasında yahudilerin yerlerinden, işlerinden edilme- leri, oradan oraya çarpılmalarına karşıyım şüphesiz. Ama Filistin topraklarında yaşayan Arap in- sanlara yapılanlar da şiddetle karşısındayım. Filistin'deki bu Arap halk, bu topraklarda Ro- malıların Yahudileri buralardan sürgün ettikleri M.S. Birinci ve İkinci yüzyıllardan beri yaşa- maktadırlar. Bu topraklarda Ya- hudiler kadar onların da hak id- dia etmeleri doğrudur bu yüz- den. Siyonizm, Arap halkının bu durumunu görmezlikten geldiği için bence bir çeşit sömürgeçlik- tir. Siyonist harekete inanıp bağ- lananlar, kendilerine bir ülke e- dinirlerse, Almanların yaptıkla- rına benzeyen bir durumla karşı karşıya gelmekten kurtulmuş ol- lacaklarına dayandırıyorlar tezle- rini. Böylece, (aynı zamanda) Na- zilerin kendilerine yaptıkları bir benzerini Araplar üzerinde yapırlarsa, bunun yaratacağı tep- kileri azaltmayı, bu meselede düşünecek olanları yumuşatma- yı amaç edinmiş bulunmaktadır. Böylesi düşünceler, yararsız ve gerici düşüncelerdir... Yahu- dilerin Batı uygarlığına dinsel a- lında çok katkıları olmuştur. Ve

bunlar şimdi bizim de en değer- li bulduğumuz şeylerdir. Fakat inanıyorum ki, yahudi kültürü- nün geleceği İsrail'de değil, Ba- tı dünyasında, özellikle ABD'de yatmaktadır. Dinlerinin geleceği de öyle.

Playboy — Yahudilerin İsrail- den çıkartılmalarını mı söyle- yeceksiniz çare olarak?

Toynbee — Filistin'deki yahu- diler, Almanya dışındaki Batı ül- kelerindeki yahudilerden daha büyük tehlike içindedir. Sürül- melerini istemiyorum, ummuyo- rum da. Ben azamî sayıda insa- nın asgarî bir acıya katlanarak hayata devam edebilecekleri gö- zümleden yanayım bu gibi so- runlarda. Örneğin deniz suyun- dan tatlı su yapabilen modern teknolojinin bu nimetinden Fi- listin'de yaşayanlardan hem ya- hudi insanların, hem de Arap in- sanların birlikte yararlanmaları- nı isterdim.

Playboy — Eğer önemli sayıda mülteci Arap tekrar İsrail'deki topraklarına dönebilseler, böyle bir tutum Siyonizme karşıtlığını- zı azaltır mıydı?

Toynbee — Dürüst ve adil şart- larla olan bir dönüş olursa, evet. Böyle bir çözümden yana olan insanları İsrail'deki yahudiler ara- sında da, başka ülkelerde ya- şayan yahudiler arasında da bu- labilirsiniz. Ama bunlar azınlık- tır. Tekrar belirtmek istiyorum, görülüyor ki burada da benim karşı olduğum milliyetçilik, hem Araplara, hem de Yahudilere düşmanlık eden bir milliyetçi- liktir.

ARAP MİLLİYETÇİLİĞİNE EVET, YAHUDI MİLLİYETÇİLİĞİNE HAYIR

Playboy — Orta Doğulu ülke- lere çoğunda bir veya birkaç kere bulundunuz. Kuruluşundan beri İsrail'e niçin hiç gitmediniz?

Toynbee — Çünkü ya Arap ülkelerini gezip görmenize izin veriliyor, ya İsrail'i görmenize.. Seçimi size ait. Ama sınır kıyı- larındaki kasabalardan ve hava- dan İsrail'in her yerini gördüm. İsrail'i arazi üzerinde yapacağım bir incelemeyle görebilseydim sanırım daha çok maddî gelişme- lerine hayran olurudum. Örne- ğin Kibutz'ların gelişmesine ba- yırdım. Ama böyle maddî ve e- konomik kalkınmayı aşmayan şeylere göre düşünmekle yetinir- sem, Almanların Polonya'da ger-

çekleştirdikleri kalkınmaya da hayran olması mümkündür ar- tık... Oysa ben Nazilerin Polon- ya'yı işgalini ve Polonya'yı yok saymalarını doğru bulmuyorum.

Playboy — İşgal, yayılma ve yok sayma politikasına gelince, Nâsir hakkındaki düşüncelerinizi de sormak isterim. Nâsir'ın Or- ta Doğulu ve Kuzey Afrikalı ül- kelere doğru genişleme politikası- nı nasıl açıklayacaksınız?

Toynbee — Birleşik Arap Cum- huriyetinin bu politikası eğer kardeş Arap ülkelerinin yarar- larına karşı bir politika olmaya başlarsa, haklı dirençlerle karşı- laşacaktır. Ben Arap ülkelerinin eşit haklarla birleşmelerini ye- rinde ve doğru buluyorum. Mı- sır'ın duruma gelince, merkezi mevkii, büyük nüfusu ve ilerle- miş uygarlık düzeyi ile, ne za- man ve ne biçimde olursa olsun, herhalde gerçekleşecek bir Arap Birliğinin kurucu çekirdeğini Mısır teşkil edecektir. Bu mu- hakkaktır.

Playboy — Arap milliyetçiliği- nin Siyonizmden, yani Yahudi milliyetçiliğinden daha az suçla- nabilecek bir milliyetçilik oldu- ğuna mı inanıyorsunuz?

Toynbee — Mesele, Arap mil- liyetçiliğinin saldırgan değil, sa- vunma amaçlı bir milliyetçilik olmasıdır. Arap halkları sadece, «Yaşadığımız toprakların elimiz- den alınmaması ve bu toprak- lar üzerinde hür kalabilmeyi is- tiyoruz» diyorlar. Arapların mil- liyetçiliği böyle. Ama bu milli- yetçiliği de gözü kapalı destek- leyenlerden değilim. Arap milli- yetçiliğinin bir sakat örneği var ki, ona Siyonizm kadar karşı- yım. Güney Sudan'ın Arap ol- mayan nüfusuna rağmen, bütün Sudan'ı istemesi açık bir haksız- lık ve hatadır. Sömürgeci davra- nış gösteren Kuzey Sudan Ara- plarının karşısındayım. Kuzey I- rak'taki Kürt halkının omuzun- dan inmek istemeyen Irak Arap- larının da karşısındayım.

Çeviren : MEHMET HALİL

Gelecek sayıda :

RUSYA - AMERİKA... VE BELKİ DE ÇİN ÖNDERLİ- ĞİNDE BİR DÜNYA DEV- LETİ...

REKLAMINIZI GAZETE VE DERGİLERLE DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1,
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telex adresi : BASINKURUMU

● İngiliz halkı, Rodezya'daki 217 bin beyaza karşı silâh kullanmayı vahşet saymaktadır. Oysa Aden'de Arap halkına karşı silâh kullanılmaması tepki göstermeden rahatça karşılayabilmektedir. Amerika da öyle. ABD Hükümeti, Vietnam'da yaptıklarını Fran- sızlar üzerinde tekrarlamaya kalkışsa, Amerikan hal- kı bunu vahşiye bulacaktır.

● Dünya devleti, iki genel sorunun çözümlenebil- mesi için şarttır : Atom savaşının önlenmesi, dünya gıda maddeleri üretim ve dağıtımının sağlanması.

● Taş devrinin sonlarında insanoğlu, aslan ve kap- lanlara karşı üstün duruma geçmeyi başarmış, böy- lece insan soyunun geleceği kurtarılmıştı. 1945'ten sonra insan soyunun geleceği yine tehlikeye düştü. Bu kez insanın karşısına, geçmişin aslan - kaplanı ola- rak insanın kendisi dikildi.

● Tarih şimdi hızlandı. Sonunda Asya ve Asyanın bir yarımadası olan Avrupa, yani Kıt'a, Amerika üze- rinde hâkimiyet kuracaktır. İngilterenin egemen du- rumu 100 yıl, Fransanın 200 yıl sürdü. ABD ege- menliğini bir 50 yıl daha tanısak yeter mi sizce?

Generallerin Raporu

Derleyen: Erol Ulubelen

GENERALLERİN BİLDİRİSİ

(Cilt: XIII, S. 1, 12 Şubat 1920 — Bu cildin incelenmesi sınırlandırılmıştır):

a) **Politik durum** : Bütün politik kudret, milliyetçi liderdedir.

b) **Moral durum** : Halk çoğunluğu harplerden yorgundur. Bununla birlikte, vatanlarını korumak için müthiş bir şekilde savaşacaklardır.

c) **Malzeme** :
1 — İnsan : Bütün ordu birlikleri milliyetçilerle birleşmiştir.

2 — Malzeme : Normal birlikler (iyi silahlı, iyi besli) 3.6 ay dayanabilirler.

3 — Haberleşme : Telgraf irtibatı fena değildir. Doğu ile Batı arasında haberleşme vardır. Erzurum, Van, Karaköse ve Bayazıtta dört adet telsiz vardır.

4 — Ulaşım : Ankara demiryolu, Türklerin kontrolündedir. Fakat yakında malzeme sıkıntısı çekeceklerdir. Yakıt olarak, E. regli kömürü ve odun kullanılmaktadır. Motorlu araçları hiç yoktur. At ve katır çok azdır.

d) **Askeri kontrol ve teşkilât** : Ankara, Sivas ve Erzurum'da yeter derecede organize olmuş durumdadır. Konya'yı terkedersek, orayı da üs olarak kullanacaklardır.

e) **Milliyetçi hareketlerin gelişmesi** : İzmir, Trakya ve Adana gibi, Ermeni ve Avrupalı askerlerin baskı yaptığı yerlerde özellikle artmaktadır.

f) **Komşu halk** : Araplar, aynı dinden olan Türklerle sempati gösteriyorlar. Milliyetçi ha-

reket, onları etkiliyor. Fakat Türklerle yardım edecekleri sanılmıyor.

Kürtler : İki kısımdır. Türkleri tutanlar ve İngiliz, Fransız etkisinde kalanlar.

Azerbeycan : Türklerle sempati duyuyorlar. Ermenilere çok teşekkür edilir ki, bunların ve Tatarların Türklerle birleşmesini önüyorlar.

II — Psikolojik ve duygusal tutum :

a) İstanbul'un Türklerin elinde kalmasını isteyen müslümanların düşüncesini anlamak çok zor. Herhalde Hindistan, Mısır, Arabistan, Afganistan, Mezopotamya, Suriye ve Azerbeycan'da hâkim zümreyi temsil eden Türkler, propaganda yapıyor olmalı. Şüphesiz mahallî olayların esas sebebi, İzmir'e Yunan askerlerinin çıkması, Büyük Ermenistan'ın kurulması fikri ve Adana'ya hristiyanların sokulması olaylarıdır.

b) **Özellikleri** : Türkler, müt his savaşçıdır. Özellikle memleket savunmasında. Ordudaki subaylar, çok iyi yetiştirilmişler ve iyi organize olmuşlardır. Milliyetçi çetelerin silâhları vardır, cephaneleri azdır. Hiç ulaştırma araçları yoktur. Buna rağmen inanılmaz bir hareket kabiliyetine sahiptirler.

4 — Milliyetçilerin yapabilecekleri hareketler : Milliyetçi çeteler, haberleşme imkânsızlıkları ve maddî güçlüklerle rağmen, aşağıdaki yerlere hücum edebilirler:

a) Trakya'daki Yunanlılara.
b) İstanbul'da küçük ayaklanmalar ve İzmir'deki Yunanlılara hücum.

c) Adana'daki Fransızlara hücum.

d) Ermenistan'a hücum.

e) Mezopotamya'ya hücum.

f) Gerilla metodları uygulanması.

5 — İstanbul ve Trakya :

1) Batı Trakya : 9 Yunan bölüğü, Ksanti'de 3500 silâh.

2) Gümüşlüne'de 3 batarya, 3500 silâh ve 3 süvari taburu, bir bataryalık İtalyan birliği.

3) Doğu Trakya : Türkler 2500 silâh ve kaba bir tahminle çeteciler elinde 30 bin silâh.

Müttefikler : İstanbul demiryolu üzerinde bir Yunan bataryası, Edirne'de iki Fransız süvari taburu. Edirne halkının yüz de 75'i Türktür, silâhlanabilirler.

İstanbul bölgesi: Genel bir ayaklanma hâlinde 20 bin kadar silâh çıkartabilirler. Müttefikler karada 24 bin silâha sahip. Denizde bütün bir donanma var.

— Aydın ilinde Yunanlılar :

Türkler 17 bin kişiye sahip. Fakat Anadolu demiryolu üzerinde, bu kuvvetin 60 bin kişiyi bulabileceği sanılıyor. Yunanlıların 60 bin süngüsü var.

— Türklerin üstün durumu :

a) Yunanlıların stratejik durumu iyi değil.

b) Yunanlıların işgal sırasında kullandıkları metodlar, bütün halkı milliyetçilerle birleştirdi. Ayrıca Yunanlıların moral durumu bozuk.

— Türklerin dezavantajları :

a) İzmir bölgesinde çok fazla yerli Rum vardır.

b) Yunan kuvvetleri iyi organize değildir.

c) Müttefiklerden, her çeşit yardımı görmektedirler.

7 — Adana bölgesi: 7 bin milliyetçi var. Bir ayaklanmada 20 bin olabilir. Müttefikler ise 30 bin kişi.

8 — Ermenistan: 18 bin 500 milliyetçi kuvvete karşı 20 bin kişilik Ermeni Ordusu ve 36 dağ topu ve 80 bin tüfekleri var.

9 — Kuzey Mezopotamya : Türkler 2400 kişi, müttefikler bir Hint tümeni.

10 — Passif mukavemet ve gerilla tehditleri: Zaman Mustafa Kemal'in lehindedir. Yunanlılarla Anadolu'da savaşmak, depoları basmak, demiryollarını bloke etmek, Rus-Ermeni sınırını kontrol altına almak, müttefiklerin karaya asker çıkarmasını engellemek, Fırat'ta İngilizlerle karşı Araplarla birleşmek, Adana'da Fransızlarla savaşmak gibi olayları durdurmak istiyor, tam teşekküllü Ordular göndermemiz gereklidir.

EDİRNE DİRENİYOR

(S. 40, 17 Mart 1920, Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Trakya'daki Türk birliklerinin kumandanı olan Albay Cafer Tayyar, İstanbul'un işgali üzerine:

1 — Edirnenin kontrolünü üzerine aldığı ve İstanbul'un emrini dinlemeyeceğini,

2 — Aynı şekilde İzmiti de kontrol ettiğini,

3 — İstanbul'a giden bütün telgraf hatlarını kestğini bildirdi.

Ayrıca General Milne'ye şu haberi gönderdi:

1 — Edirne ili, barışı kabul etmez.

2 — Kuvvet gönderilmesine kalkışılırsa, karşı koyacaktır.

3 — Bu hür ilde, hristiyanların hayatını korumayı ümit etmektedir.

4 — Bütün kuvveti ile karşı koymaya devam edecektir.

(S. 43, 18 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Anadolu hareketinin nedeni, Yunan işgali ve Yunanlıların yaptıkları dehşet verici hareketlerdir. Ayrıca Büyük Ermenistan ve Rum Pontus devletlerinin ku-

ruması, bu hareketin nedenleri arasındadır.

MİLLİYETÇİLER, HUZURU BOZUYOR

(S. 44, 21 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Müttefik Komiserinin yayınladığı bildirisi:

Türk Hükümeti 5,5 yıl önce İttihat ve Terakki Komitesi tarafından harbe sokuldu. Ve sonra bunlar, ateş kes sırasında memleketten kaçtılar. Şimdi yine bu komite, milliyetçiler adı altında, barışa ve hükümete karşı koyuyor. Yorgun Türk halkı, nı harbe sürüklüyor. Biz Osmanlı kalplerine huzur vermek istiyoruz. Milliyetçiler, bir türlü durmak bilmiyorlar. Şayet, Allah saklasın, Hristiyan katliamı devam ederse, sizi İstanbul'dan atacağız, bu kişileri tevkif edeceğiz. Ve Sultanın durumu tehlikeye girecek.

(S. 51, 30 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Sadrazamdan, Mustafa Kemal'i kötüleyen ve onların hükümetin emrine karşı gelen âsiler olduklarını bildiren ve halkın hükümete itaat etmesi gerektiğini söyleyen bir yazı aldık.

(S. 61, 11 Nisan 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Damat Ferit, 7 Nisanda bana geldi. Milli hareketi bastırmak için her çeşit moral baskıyı kullanacağını söyledi. Milli hareketi karşı organize edilen Anzavur, Hükümetin elinde ilk silâhtır. Anzavur, Bandırmayı istila etti. Hükümet onu Balıkesir Valiliğine getirdi. Ayrıca İngilizlerden de yardım istedi. Ben milliyetçileri ezmek için yeni hükümete her yardımı yapacağımı söyledim.

(S. 62, 15 Nisan 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Hükümet, milliyetçileri lanetleyen bir bildiri yayınladı. Ve milli hareketi karşı bir seri fetva ilân etti. Tercümelerini gönderiyorum. Öte yandan Anzavur, Bandırmada ilerlemektedir.

(S. 64, 23 Nisan 1920, Amiral Webb'den Lord Curzon'a):

Anzavur Gonen'de büyük bir yenilgiye uğradı. Kendisini bir daha toparlayabileceğini sanmıyorum. Cafer Tayyar, İstanbul'a gelmiş, Trakyanın Yunan işgaline tahammül edemeyeceğini söylüyor.

(S. 67, 30 Nisan 1920, Mustafa Kemal Paşa'dan Lord Curzon'a): Mustafa Kemal Paşa, Fransızca bir mektupla Lord Curzon'a Büyük Millet Meclisini Ankara'da açtıklarını ve İstanbul Hükümetini tanımadıklarını bildirmektedir.

(S. 70, 11 Mayıs 1920, Sir A. Geddes Washington'dan Lord Curzon'a):

Amerikan Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı, Türkiye'nin mandasını almaya pek hevesli görünüyorlar.

(S. 71, 16 Mayıs 1920, Sir A. Geddes'ten Lord Curzon'a):

Amerikan Hükümeti Ermenistanın —Adana da dahil— korunmasını istiyor.

HEMEN HEMEN BÜTÜN TÜRKLER MİLLİYETÇİDİR

(S. 84, 10 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a 'gizli' kaydı ile):

Sadrazam, gelecekteki Türk devleti için İngiliz himayesini istedi. Yeni prensin tamamen İngiliz dostu olarak yetiştirileceğini söyledi.

(S. 87, 17 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Müttefikler şunu anlamalı ki, hemen hemen bütün Türkler milliyetçidir. Mevcut hükümeti atıp yerine milliyetçileri getirelim. Mustafa Kemal'in askerleri Gebze'ye kadar geldi. Haydarpaşa ve Üsküdarı Kemalistlerin basmasından korkuyoruz.

MUSTAFA KEMAL'İN İTALYANLARA SÖYLEDİKLERİ

(S. 98, 10 Temmuz 1920, Lord Curzon'dan Sir Buchanan'a):

İtalyanlar, Mustafa Kemal ile temasa geçtiler. Bu milliyetçi lider, İtalyan generaline şunları söyledi: Harbin en felâketli sonucu, İngilterenin üstün bir kuvvet hâline gelmesidir. Fakat bu üstünlük, yanlış anlaşılmalıdır. Bugün kudretinin en yüksek noktasında görünen İngiltere, düşmeye hazırdır, sallanmaktadır. Ve islâmın vazifesi, onu yere sermektir. İtalyanlar, Almanlarla birlikte İngiltereye karşı Avrupa dengesini kurabilirler. Asyanın her tarafındaki ve Mısır'daki müslümanlar, bu sonu getirmek için çalışmalıdırlar.

Gelecek sayıda :
SULTAN VE DAMAT FERİT CAN DİRDİNDE - MUSTAFA KEMAL BOLŞEVİKLER VE İNGİLİZLER

KAPİTAL

Karl Marx

Birinci Cilt

Kapital'in birinci cildi, beş ayrı kitap halinde tamamlandı, 1200 sayfa. Her kitap 10'ar lira

SOL YAYINLARI

Sanayi Caddesi, Demir İş Hanı, 51

ANKARA

BİR ADET

OPON

sizi
HUZURA KAVUŞTURUR

Baş yere ısıtıp çekmeyiniz

OPON,

baş, diş, adale, lumbago, romatizma ve sinir ağrılarını teskin eder.

OPON,

günde 6 tablete kadar alınabilir.

YÖN

KİTAPLARINI
SUNAR

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER

Yazan : Niyaz Berke.

7.50 TL.

YOKSUL ÜLKELER NASIL SOYULUYOR?

Yazan : Pierre Jalée Çev.: Selâhattin Hilâv

7.50 TL.

SOSYALİZM VE İSLAMİYET

Yazan : Roger Garaudy

Çevirenler : Doğan Avcıoğlu - E. Tüfekçi

4.— TL.

SINIF AÇISINDAN AZ GELİŞMİŞLİK

Yazan : Yves Lacoste Çev. : Sevil Avcıoğlu

4.— TL.

ASYADA MARKSİZM VE MİLLİYETÇİLİK

Yazanlar : H. C. d'Encausse ve S. Schram

Çevirenler : Sevil Avcıoğlu ve Adil Aşçıoğlu

6.— TL.

AMERİKAN HARP DOKTRİNLERİ

Yazan : M. Fahri

12,50 TL.

İsteme adresi :

YÖN YAYINLARI

P. K. 512 — İSTANBUL